

HOTĂRUL

LITERAR - CULTURAL - ARTISTIC

ANUL VI. Nr. 3.

A R A D

MARTIE 1939

CUPRINSUL :

Al. Negură	---	---	Cântec — Secetă — Flăcâii — Cântec trist	---	versuri
Al. T. Stamatiad	---	Din Flautul de Jad	---	traduceri	
Emil Hanganu	---	Paradă	---	versuri	
Emil Hanganu	---	Zi de Paști	---	schită	
Silviu Hotăran	---	Rosturi maștere	---	versuri	
Nicolae Jianu	---	Farmece	---	versuri	
Nicolae Jianu	---	Târgul cu păcle			
Dr. Gh. Ciuhandu	---	Școala Eparhială de Fete și internatul ei			
Dr. Șt. Zissulescu	---	Sensul Constituției Regele Carol II			
Augusta G. Rubenescu	---	Stricăciunile	---	legendă	
Gh. Moșiu	---	Stropi din cascada vieții...			
C. D. Covaciu	---	Biblioteca Palatului Cultural			
Al. Constantinescu	---	Indreptar ortografic			
Al. Constantinescu	---	Cronica dramatică: Azilul de noapte			
Ion Vornicu	---	Actualități: Cercul Românesc al Aradului — Monumentul Unirii — Tresărirea Nației. —			

CĂRȚI: P. P. Negulescu — Destinul omenirii (Șt. Ieșana), N. F. Costenco — „Ore” —

REVISTE: Viața Românească — Revista Institutului Social Banat Crișana — Cuget
clar — Femeia Satelor — Epigrama — Gând românesc (a. c.)
Pitagora — Satul — (a. i)

HOTARUL apare lunar sub îngrijirea unui comitet de redacție alcătuit din membrii «*Ateneului Popular*» și din câte un reprezentant al societăților culturale federalizate:

• *Astra*
• *Institutul Social Banat-Crișana, despărțământul Arad*
Concordia
Armonia
Lyra

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

A R A D,

Strada Vasile Goldiș 6

ABONAMENTE:

Autorități, întreprinderi, instituții	Lei 500
Biblioteci și Particulari	Lei 200
Preoți, învățători, studenți	Lei 100

Manuscrisele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Autorii sunt rugați a le trimite scrise la mașină pe o singură pagină. Cele nepublicate — nu se înapoiază.

Am primit la Redacție

(in intervalul: 1 Dec. 1938 - 1 Febr. 1939) următoarele:

Cărți:

M. AR. DAN:

Gh. Tolan:

Epigrame, Timișoara, 50 lei.

Poezii populare din județul Arad.

Reviste:

»Biserica și Școala«:

An. 62. No. 49—5, An. 63. No. 1—2. Rev. bisericească cult. Arad. Apare Duminica.

»Cuvântul Nostru«:

An. IX. No. 7—8 (Sept.—Oct. 1938! primit la 22 Ian. 1939!!!). Dorohoi. Revista

»Asociației Invățătorilor« din jud. Dorohoi.

»Film«:

An. VI. No. 166 și An. VII No. 167—168.

Rev. Cinematografică: Bilunară Timișoara.

»Gânduri și idei«:

An. I. No. 1. Revistă pentru minte și suflet. București.

»Innoirea«:

An. II No. 7—8. Revistă bilunară. Arad.

»Jurnalul literar«:

An. I. No. 2, 3, 4, 5, (Ian. 1939). Foaie săpt. de critică și informație literară, Iași.

»Luceafărul«:

An. IV. Seria II-a. No. 11—12. Revista regionalei bănățene a »Astrei«. Apare lunar. Timișoara.

»Pământul«:

An. VII. No. 195—196. Bilunar Social-Literar. Calărași.

»Satul«:

An. IX. Ian. 1939. Revistă de cultură pt. popor. Lunară. București.

»Scânteia«:

An. IX. No. 11—12. Revistă literară, științifică și de folklor a liceului »Petru Maior« din Gherla-Someș.

»Semănătorul«:

An. VIII. No. 5. Organul Asociației Inv. din Jud. Calicara. Apare Bilunar. Bazargic.

»Timocul«:

An. V. No. 9—10, Revistă de luptă național-culturală. București.

»Vremea Nouă«:

An. VI. No. 63—64. Organ: cultural, literar, religios și informativ. T.-Severin.

zafete:

»Gazeta Cărților«:

An. VIII. No. 9—10. Publicație de bibliografie literatură și cultură generală. Bilunară. Ploiești.

zafete:

»Acțiunea«:

An. III. No. 42—43. Ziar independent. Roșiorii-de-Vede.

»Vestul«:

Cotidian. Timișoara. Cetate.

Biblioteca Ateneului Popular-Arad

Au apărut:

- Nr. 1. *ED. I. GĂVĂNESCU: Ioan Popovici-Desseanu, viața și activitatea sa.* — Arad 1932. Lei 25.
- Nr. 2. *ISAIA TOLAN: Noul dicționar ortografic al limbii române.* — Arad 1932. Lei 40.
- Nr. 3. *Dr. GH. CIUHANDU: Dr. Giorgiu Popa, un om de școală și cultură.* — Arad 1934. Lei 100.
- Nr. 4. *Dr. GH. CIUHANDU: Schițe din trecutul Românilor arădani, (veac XVIII).* — Arad 1934. Lei 60.
- Nr. 5. *ED. I. GĂVĂNESCU: Ioan Monorai, un istoric ardelean necunoscut.* — Arad 1938. Lei 60.
- Nr. 6. *GH. MOȚIU: Stropi din cascada vieții...* — Edit. și tipografia »Concordia« Arad Lei 40.

GH. MOȚIU:

Stropi din cascada vieții ... Lei 40.

Lei 20.

CONCORDIA
Inst. de arte grafice
Arad, Str. Golea

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL VI. Nr. 3.

A R A D

MARTIE 1939

CÂNTEC

Ochiul tău m-a pârguit!..
Ochiul tău cuminte
Sufletul mi-a răvășit,
Ca azi în cuvinte
Să-l adun, să-l împletesc,
Jucărie mută,
Și tot mut să-l dăruiesc
Gurei ce-l sărută.

Vorba ta, chemare nouă,
Vorba ta, cântare,
Mi-a frânt inima în două,
Să văd cum răsare
Joc de slove'ncrucșate,
Ca să le citești
Serile când cad oftate
Doruri pământești.

Trupul tău, lăger de floare,
Trupul tău păgân,
M-a trimis la vrăjitoare
Să-mi descânte'n sân,
Noaptea somn iar să-mi aducă
Om să mă fac iarăși —
Și să nu mai fiu nălucă,
Să nu-ți fiu tovarăș!

AL. NEGURĂ

SECETĂ

De zile'ntregi e bolta văduvită,
De norii ce-o'ncingeau din zare'n zare...
Din zi în zi e tot mai spălăcită,
De parcă și-a'necat albastru'n mare!

Pământul, supt de sete, se chircește
Și-și crapă sânul gol, să-și amăgească
Durerile-i din trup!.. și surd trosnește
Un trunchiu uscat, ce a uitat să crească.

Stau vitele pe miriști fără iarbă,
Bingându-și botul sec de așteptare;
Bătrânii-și reazim palmele în barbă,
Bobocii mor în prag uscat de floare.

Bolește'n fund de codru, alb, izvorul
Pe-un pat de piatră arsă, care crapă
Și când, pe boltă, rătăcește norul
Toți ochii-ar vrea, din el, să stoarcă apă!

FLĂCĂII

Crescură din bălegarul pământului
Și la tăiușul vântului
Trupurile și le-au aruncat,
Frunțile și-au rumenit!
Viața pământului e'n mușchii lor
Și cu ea aruncă în inimile fetelor
Săgeți din fundul ochilor!

Unul de-i,
Rupe brazda cât trei,
Doi de s'au adunat
Fac cât un împărat,
De-s mai mulți
Par niște munți
Zarea s'o sfarme,
Cerul să-l darme
Și să rămână
Cu'naltu'n mână,
Să'l plămădească
Iarăși să crească
Gând din gândul lor
Al flăcăilor!

În brațe duc belșugul
Cum poartă boii plugul
Și'n mâna lor el se face
Pâine care se coace!
Și când liniștea cade'n sate
Iși iau lumea'n spate
S'ajungă la porți fără zăvoare
Unde fetele torc așteptare
Și gându le cântă:

„Preacurată sfântă,
Adu-mi-l să fie
Pe calea pustie
Nimeni să mi-l vadă
Pe brațe să-mi cadă
Trupul să-mi învingă,
Dragostea să-mi stingă,
Și-apoi să se ducă
Departa nălucă.
Nimeni să nu știe
Când o să mai vie!”

La hori, în zile de Duminică,
Vin numai horbote și arnici
Se uită la ei ochi luminați
În lacrimi scâlțați
Și când de mâini se prind și se desprind,
Sub călcăie pământu-l aprind!..
Și-atunci chiuie, ca de mama focului,
Că nu-și mai pot fetele sta locului!..
Și când arcușul pe vioară
E gata să moară
Plesnește coarda'n ei
Și-aruncă din ochi scânteii
Alor mai dragi dintre fete
Să-i adoarme și să-i îmbete
Să le dea să bea apă vie,
Când o sta soare'n chindie.

CÂNTEC TRIST

Iși scutură în mine, fiorii, amintirea,
Cum toamna-și cerne frunze, în prag de asfințit;
De pleoape mi se prinde o clipă din iubirea
Intăilor înfrângerii a trupului jertfit.

Și-ași vrea s'o țin cu mine, ca'n seara când caișii
Cu lacrima lor albă, păcatul ne spăla
Să nu rămânem veșnic în lumea'n care'nvinșii
N'au parte nici de geana luminii dintr'o stea!

Iși scutură-amintirea fiorii ei pustii,
— Imagini răzlețite în pânza unor ani,
Ce-și tremură parfumul în umbre viorii,
Peste vlăstarii astăzi pădure de castani!

- Cu ochii stinși de doruri, privirile-mi aplec
In marea de lumină, cu zări de ametist...
Și'nfășurat de gânduri, prin liniștea ei trec
Cu pașii unui cântec, din ce în ce mai trist

AL. NEGURĂ

Din Flautul de Jad^{*)}

— Traduceri din poezia chineză —

NOAPTE DE PRIMĂVARĂ

In cupa de aur, parfumurile s'au topit,
Iar picurul clepsidrei nu se mai aude.
Vântul e ascuțit iar răcoarea — vie.
Suflul de iubire al primăverii tulbură pe oameni
Și nu-i lasă să doarmă.
Luna duce umbrele florilor până sus pe balustradă.

SINGURĂTATE

Luna în vârful muntelui arde ca o lumânare.
Din când în când, vântul sau chiciura
Scutură ramurile de bambus.
La miezul nopții, înșelate de strălucirea argintie,
Păsărelele surprinse ciripesc,
In timp ce eu, veghez, singur, în dosul ferestrei.

IN CAPITALĂ

Pe cele șase mari bulevarde, praful se ridică, tobele răsună.
Trapul cailor și roțile trăsurilor se-aud pretutindeni
Oamenii aleargă după hrană și după îmbrăcăminte.
Cele patru clase ale societății se'nerucișează fără'ncetare,
La fiecare colț de stradă.
Țanii ca toate lucrurile, urmează apa care curge.
Intâmplările acestei lumi sunt ca florile care se scutură
În vântul dimineții.
Nici o zi de odihnă pentru-acei care-aleargă după glorie!
Oare dânsi nu-și dau seama că'ntr'o clipă
Prezentul va fi tot așa de zadarnic ca și trecutul?

AL. T. STAMATIAD

*) Din volumul *Din flautul de jad, antologie chineză, sub tipar.*

Paradă

*Trecea încet funebrul car pe stradă
Și oameni mulți mergeau în urma lui,
Dar nu era în mintea nimănui
Nimic, decât doar gândul de paradă.*

*Tăcuți și 'ndurerăți voiau să pară,
Cu ochii însă pe furiș priveau
La oamenii mirați ce se iveau
In porți, să știe cui i-a fost să moară.*

*Toți cred în sinea lor că nu se poate
Muri așa curând și-așa ușor;
Că mor puțini, numai acei ce vor
Și-atunci când se îndestulesc de toate.*

— — — — —
*O cât ași vrea și eu ca să suport
Ca toți ceilalți apropierea morții,
Să nu mă tem de hotărârea sorții
Și să nu mor cu fiecare mort.*

EMIL HANGANU

Rosturi maștere . . .

TATĂLUI MEU

*Indoldorat de suflet, azi am primit un răvaș dela tata.
Vorba lui — aguridă — a tămâiat mai întâiu pentru luminișele aprinse;
Cu palma așezată peste inimă a făgăduit apoi torță pentru bezne,
Iar vâlva mea — silfidă sprințară, — cu gândul lui cel limpede o'ncinse.*

*Cu rosturi maștere, tata a trecut prin lume ca un demiurg.
Adulmecând lumina, n'a pătruns niciodată în iatacul bucuriilor nebune;
Pe-un stei de odihnă, n'a putut s'asculte niciodată cum psalmodiază
[liniștea, —
Ci a luptat! Și luptă din greu, cu gândurile rugă spre vremuri mai bune.*

*Și-aduce aminte câteodată tata, de Guliver, prizonierul liliputanilor,
Și se consolează că nu poate găsi peste toate prăpastiile puncte . . .
La candela credinței, cu inimă caldă voiu spune pentru el o rugăciune
Și-l voiu chema să vină la noapte să mă sărute pe frunte.*

SILVIU HOTĂRAN

Zi de Paști

S'au deschis larg ferestrele cerului, s'au dat la o parte perdelele norilor și soarele cu raze calde și blânde de primărară, străbate albastrul liniștitor al seninului fără de margini.

*Zi de Paști, zi de April,
luminoasă și tihnită,
ca un zâmbet de copil.*

Pomii înfrunziți și împodobiiți de floare stau cucernici ca fetele mari în zi de sărbătoare.

Nici un tremurat de frunze, nici un șgomot nu se aude, toate toate parcă vor s'asculte pacea sfântă, pacea lumii.

Prin curte aleargă ca un fluturaș, fetița cu plete blonde, iar din pragul casei o soarbe din ochi tatăl ei îngândurat și mâhnit. Nu știe cum s'o facă să simtă mai mult măreția și bucuria Paștilor și mai puțin lipsa mamei.

A avut grijă și a pregătit casa și masa cu o atenție și suflet de femeie; a făcut ordine și curățenie peste tot, a cumpărat ce-a crezut că trebuie, a aranjat cum s'a priceput menu-ul pentru ziua de Paști, încărcând masa cu tradiționalele mâncări: supă și rasol de găină, friptură și cighir de miel, salate, ouă roșii, cozonaci și vin, să nu lipsească nimic.

Ba i-a cumpărat un ou mare de șocolată și-o trotinetă.

Și totuși...

— Tăticule, azi e Paștile?

— Da puicuță, azi e Paștile.

— Zău tăticule, nici nu-mi vine să cred.

Pe stradă trec copiii îmbrăcați în hăinuțe noi și colorate, de mână cu părinții lor, mama de o parte și tata de cealaltă parte, liniștiți și mulțumiți, iar fetița se uită lung după ei.

— Tăticule, unde-o fi acum mămica?

— ?!

— Tăticule, oare ce face acum mămica?

— Hai puicuță, hai să mergem la masă că-i 12. Ia să ascultăm noi radio. Și se cântă la radio numai cântece de mare sărbătoare.

— Hai tăticle să hristosim — așa spune ea — fiindcă atunci când se ciocnesc ouăle roșii se zice »Hristos a înviat!

— Hai puicuță — și ciocnesc amândoi ouă roșii și-și spun »Hristos a înviat!«, »Adevărat a înviat!«

— Tăticle tare-mi pare rău că nu hristosim și cu mămica.

— Auzi, puicuță, ce frumos cântă la radio »Hristos a înviat!«. Tu știi să cânti »Hristos a înviat« ? Hai să cântăm amândoi.

Și o voce subțire de păsărică se 'ngână cu-o voce întretăiată de bariton, care cântă, abia stăpânindu-se să nu izbucnească în plâns.

*Hristos a înviat din morți
Cu moartea pre moarte călcând
și celor din morminte...*

— Mai bine să nu mai cântăm tăticle.

— Bine puicuță, hai papă frumos să te faci mare și voinică.

— Tăticle, mai bine luai mielu ăsta fără cip.

— Dece puicuță?

— Fiindcă nu-i mămica să mi-l aleagă și să mi-l deie, știi cum mi-l dădea ea.

— Papă puicuță, papă și nu mai vorbi.

— Zău, tăticle, tare-mi pare rău că nu-i și mămica cu noi. Imi pare așa de rău, tăticle, că-mi vine să plâng...

*Zi de Paști, zi de April,
linistită și senină
ca lacrima de copil...*

Emil Hanganu

NICOLAE JIANU

FARMECE:

Fata Albă

*In mine te păstrasem ca pe un semn
Tăiat în carnea suferinței mele.
In fiecare noapte te-aprindeai
Făclie rece peste somnuri grele.*

*Simțeam în vine aurul topit
Al lacrimilor vestește și-amare
Și aripi mari creșteau în orice ceas
Spre sfânta, neștiută depărtare.*

*Cu sborul frânt al fraților cocori
Fugeau din mine gândurile moarte,
Cu zilele de mână te pierdeai
Din ochii mei trudiți să te mai poarte.*

*Din racla vremii azi răsari și crești
Purtând în plete iarna ca pe-o salbă...
Mi-e fruntea troenită și nu văd
Că lângă mine plânge Fata Albă.*

Vânzătorul de vieți

*Mi-am stors din mine sângele și-l port
Pe uliți apă vie de vânzare
In ochii stinși duc liniști mari de mort
Și 'nvârt flașnetă gândului cel mare.*

*Aștept la colțuri fetele plângând
Să-și cumpere viață neștiută
Adusă 'n cioc de-un papagal flămând
Și să-mi sărute mânilor o brută.*

*Să iasă 'n praguri oamenii bolnavi
Să-mi cumpere aceeași melodie,
Să cânt într'una anilor hulpavi
Pentru tăcerea mare ce-o să vie.*

Spovedanie

*Uite cuvioase-ți pun în mâni
Timpul ce-a trecut prin mine mort
Tot trecutul sfâșiat de câni,
Sângele păcatului ce port...*

*Ochii tăi cu abur de altar
Arde-i în cădelniță și plângi
Drumurile fără de hotar
Care-mi cresc în palma mânei stângi.*

*Adă și așterne-mi patrafir
Să răstorni sicriul meu cu ani
Cum îți numeri sara în chimir
Câte unul, sfinții gologani.*

*De-i găsi într'inșii vre-un păcat
Pentru mine să te rogi un ceas
Pentru anii câți am îngropat
Pentru anii câți au mai rămas.*

Destin

Investmântat în liniști mari și cântec
Mortul a fugit ca o nălucă din casă
Și-a rămas parfumul dospit al morții
Să se sbată ca un cavaler rănit în cuirasă.

Cu făcliile stinse, cu florile albe
Catafalcul s'a întors cu fața spre soare,
Iși așează faldurile și parc'așteaptă
O nouă și mai tânără sărbătoare...

În icoană sfântul obosit a închis ochii,
Ornicul săngerând de veghe a oftat greu
Și-a rămas adormit pe miezul nopții...
Ceasul tuturor morților și-al meu.

Inviere

Scăpasem peste somnuri mănjii albi
Ai sufletului, Vodă fără țară,
Iși aprinsese cântecele 'n cer
Privighetoarea drumurilor, iară...

Sunau din bucium anii și băteau
Cu putredele mâhuri toaca 'n schituri,
Ardeau comori prin codri și-auzeam
În mine sângele cum cere drituri.

Din noaptea mare-a ochilor de zmeu
În mâni osoase leacuri năzdrăvane
Și os de sfântă, babele mi-aduc
Să plângă iar Domnișele 'n rădvane...

La ușa grea a somnului aștept
Pe drumul ars al vremilor să vie
Să-mi spele Fata Iernii, ochii stinși
Să-mi toarne peste gânduri apă vie.

TÂRGUL CU PÂCLE

FUM

— Fragment —

Zilele și nopțile treceau galbene și albastre, monotone și reci. Viața mi se plimba pe un singur drum. Dela ascunzătoarea lui »Turcu«, gândurile fugeau înspăimântate pe urma pașilor Zerlinei. A doua zi, și în toate zilele ce-au urmat întâlnirii cu ea, mi-am irosit diminețile în parc. Mă vedeam ridicol, stând ceasuri întregi înlemnit pe o bancă, sau cutreerând aleele goale. Zerlina n'a vrut sau n'a putut să vie... Nu știam nici unde stă, nici ce căuta în orașul cu pâcle.

Laura rătăcea cu Ieronim al ei prin ascunzătorile Buciumenilor, la Gina mă temeam să mă duc pentru că nu-l căutasem pe »Turcu« al ei și astfel nimeni nu mi-ar fi putut arăta cărarea către Zerlina. Rătăceam ziua întreagă pe străzi pândind fiecare umbră, fiecare trup de fată, căutând-o. Dacă într-o zi ar fi răsărit la un colț de uliță, cred că ași fi salutat-o tremurând, și ași fi trecut mai departe fără a mă uita înapoi. Și totuși o căutam, o strigam în toate ceasurile mohorite ale zilei, în toate ceasurile aprinse ale nopții. Cerul copilăriei mele se golise și mă simțeam singur în târgul din veninul caruia gustasem cu toată setea anilor cruzi și mă naclaisem în glodul tuturor primăverilor lui... Abia acum a țipat în mine viața și-mi turna pe creieri zgura tuturor zilelor arse, gunoiul tuturor maidanelor, unde buruieni mari și grase, crescuseră din stârvul copilăriei. Ceasul din turnul »Adormirei«, care-mi măsurase bucuriile și somnurile, bătea acum dogit și străin, pentru alți copii, pentru alte inserări, pentru alte somnuri.

Auzisem că tinerețea fuge deodată din trupul și din sufletul oamenilor și n'o poți prinde de aripă, că rămâi în mână cu penele sfâșiate. Dar eu nu mă temusem până acum de copilăria mea. Nici »Turcu« nu se temuse, nici Gina, nici Laura... Și o vedeam acum pe piept, cu aripile întinse pentru sborul ei sfânt și n'o puteam opri. Ieronim și-o țintuise în mâinile Laurei, și-o legase de sângele ei. Copilăria lui, ori fugise într-o noapte fără să știe el, ori se simțea bine în culcușul cald al dragostei, adormind pe veci.

Mă întorceam delă profesorul Balș. Mi se deschisese iar cămăruța albă a dascălului tânăr și iar îmi biciuise sufletul cu vorba lui de piatră.

Mă duceam la el numai când ape straine îmi curgeau pe drumul zilelor. El știa asta și mă primea ca un duhovnic: răbdător, dar tăcut, milos dar aspru. Târgul cu păcle fusese cândva și al lui. Dar el știuse ca un solomonar să-i limpezească zărilor, să sufle cu pulbere în ochii de buha ai vieții, s'o ia de coadă și s'o învârtă ca pe o jucărie în hazul nostru care ne temeam de ea. Și de asta viața i se întinsese la picioare, lacrimată și jigărită cerând iertare.

În cămara profesorului Balș, dihăniile maidanelor din târgul cu păcle, căutau farmece. Am fost și azi și am plecat scârbit de puterea drăcească a dascălului.

Acasă mă aștepta o scrisoare de-a Laurei în care mă ruga să vie neapărat pela ea. Nu m'ași fi dus dacă într'un colț al scrisorii, o mână străină n'ar fi adăugat: »și eu îl chem pe Dan«. Nu cunoșteam scrisul dar știam că e al Zerlinei, că și Zerlina mă chema, sau poate numai ea singură,

Dacă nu m'ași fi temut că a doua zi voiu avea ochii cenușii ca a strigoilor, nu m'ași fi culcat în sara aceea, Ași fi rătăcit bucuros prin Vărarie, să-mi spun fericirea îngerilor bonavi, să bat în geamul Olteii s'o apuc de gâtul veștejit și să i-l fur pe »Turcu«. Dar mi s'au coborât ochii peste slovele Zerlinei, și am ramas așa până târziu, până când am avut vrut ceasurile puține ale »Adormirei«.

A doua zi când am ajuns în dreptul caselor din strada Boian, o perdele a fluturat speriată. Zerlina sau Laura așteptase cu fruntea lipită de fereastra, ivirea mea? Desigur n'a fost Laura pentru că îndată după ce am sunat ea m'a întâmpinat și n'ar fi avut timp să vie la ușa, în cele câteva clipe trecute dela fluturarea perdelei. Zerlina aștepta în odaia cu chilimuri. Spiritul conspirației plutea în ochii celor doua fete. am ramas pironit în atitudine de ingenuitate, pe care o găseam salvatoare în asemenea situații.

— Sa-ți cânt rugăciunea ta, Dan? întrebă Laura și fără să mă aștepte, caută la pian »Balada« lui Porumbescu. Melodia care aprinsese singurele faclii în întunerecul copilăriei mele, cădea acum tristă, oșobit de tristă. Ciudat, cum se pot risipi anii într'o clipă! Dacă zidăria visurilor s'ar fi păstrat până acum, mirosită de apa uitării, dacă pietrele gândurilor ar fi rămas lipite în tencuiala răsăriturilor și amurgurilor, căzând acum ne-ar fi speriat și ne-am fi întrebat cu toții: ale noastre sunt cetățelile prabușite? noi am frământat lutul atâtor gânduri?

Laura s'a strecurat pe ușa neobservată și eram acum singur cu Zerlina. Fuga Laurei fusese oare hotărâtă mai dinainte? Măinile care-mi stătuseră până acum reci și liniștite, frământau rugăciunea și fericirea de a fi rămas singure lângă tristețea Zerlinei. Se coborâse peste noi noaptea și Zerlina devenise fata necunoscută din casa Ginei. O căutam și acum

ca atunci... și căutam mâinile... i le-am găsit. Ma temeam să nu și-le adune lângă trup de teama căutării mele. Dar Zerlina a rămas tot atât de tristă, tot atât de liniștită. Mânile ei au venit singure către ale mele și parcă se urcau nesimțite spre buzele care-mi tremurau. Poate numai când sărutasem obrazul mamei înghețată în sicriu, mă întunecasem așa. Mânile Zerlinei erau reci ca obrazul mamei depe malul Nistrului, și tot atât de moi ca iarba. Poate am plâns ca atunci... nu, nu ca atunci. La moartea mamei am plâns pentru că plângeau alături și »mamușca« și tata și popa și dascălii și toate fetele de lângă mine.

Cum plângeam singur...

Mâinile Zerlinei s'au coborât încet, nevăzute și lumina mare a tăiat brusc, firul celei mai mari fericiri.

— Măine plec Dan, vîi la gară?

Vorbele ei mi-au sfredelit creierul cu ace aprinse. Socoteam seara asta începutul vieții și sfârșitul cădea crud... viermanos. N'am întrebat nimic, n'am putut întreba nimic. Parcă ași fi știut totul dinainte și acum punem la punct drumul unei mari ceremonii

— Voi veni Zerlina.

Și noaptea din casa Laurei m'a îmbrâncit pe scări ca pe un câine, năpustit pe cea dintâi poartă deschisă, de frica hingherilor. Numărându-mi pașii, numărând pietrele drumului, am cazut istovit în camera cu hârtoage și scrum de țigare. Noaptea ochii Zerlinei au ars topindu-se ca două luminari, străjuind moartea celei dintâi bucurii. Și am văzut în noaptea aceea sărbătoarea depe ulițele Tighinei. Ploua și cânta muzica. Ce frumos cânta muzica militară atunci... De ce plângeau oamenii, și pe uliță de-ce-și plecau și rabinii capetele cu zuluf, și babele și copiii? Mă ținea tata de mână și mergeam în urma trăsorii negre în care se plimba mama. Tata nu plângea. Ii era rușine de oameni poate, căci acasă nu-i putuseră desprinde fruntea depe sicriu. Mamușca venea în urmă, într'o trăsură cu un cal și cu cerc ghintuit, ca o cucoană mare, dar își astupase obrazul sbârcit să creadă lumea că cine știe ce prințesă venise la nunta mamei. Eu la cimitir am răs. Cum să nu râzi dacă mama se lăsa purtată de niște slugi dela primarie? Se îmbrăcaseră ei de sărbătoare dar eu știam că-s slugi, căci veniseră odată sunând din clopot să ia gunoiul din ogradă. Auzi... să vie să ia gunoiul sunând din clopot... Și am știut că-s slugi și un »boier« când au scuipat în palme înainte de a o lua pe mama din trăsură. Au pus-o încetinel jos, au luat capacul sicriului și popa a turnat țarnă pe obrazul mamei. Anu vrut să țip atunci dar mamușca și tata au stat de lemn și am tăcut crezând că așa e la nuntă. Apoi muzica a cântat ca la paradă la 10 Maiu și slugile au legat-o pe mama cu o funie și i-au dat drumul într'o groapă. Hei, tare-i șugubața mama! Așa face totdeauna. Nu s'a ascuns odată supat și striga »cu-cu«? Eu știu că și acuma strigă

cucu-cucu, dar eu n'o pot auzi din pricina muzicii care cântă ca la paradă. Ne-am întors apoi acasă fără mama, și ce mai veselie a fost! Frumoasă nuntă a avut mama!

Mi s'au deschis ochii mari și am văzut că nu trăisem în vis nunta mamei ci moartea ei. Acum știu de ce i-am pus țărână pe obraz. Să putrezească mai repede, să nu găsesc eu după șapte ani decât oasele subțiri și murdare ca ale oricărei mortăciuni, să nu știu cum a fost, să nu știu c'am avut o mamă frumoasă.

Am luat icoana mamei și-am plâns în noaptea aceea, lacrimi cum mai multe nu se învrednicise copilăria mea să plângă.

Dimineața m'a găsit cu icoana mamei pe ochi.

Azi aveam să duc la groapă o altă ființă frumoasă și să-i torn țărână pe obrazul alb. Azi voiu ști de ce plâng oamenii și voiu mai ști că slugile se pot îmbrăca oricum în haine boierești, tot slugi rămân dacă nu uită să scuipe în palme și să sudue pe moști.

Și cât ași vrut să fug din târgul cu păcle! »Turcu« are dreptate... Târgul acesta mocirlos și searbăd toarnă neîncetat țărână pe obrazul alb al copilăriei noastre. Liniștile mari te cuprind încetul cu încetul și te coboară în groapă ca niște slugi. Târgul acesta e pentru pensionari. Ulițele mici, nopțile nesfârșite și biserica aproape. Doar cimitirul e mai departe, într'o poiană. Dar asta nu poate supăra pe nimeni. Pe drumul acesta picioarele nu te mai dor, pentrucă te poartă pe umeri alții, care au așteptat la poartă moartea ta... moartea morții tale...

Trenul Zerlinei aștepta negru și obosit. Am venit la gară cu mult înainte de ceasul plecării. Slugile cu felinare agățate de piept, înjurând și scuipând în palme, așteptau să dea drumul trăsorii negre, Târziu, a venit și Zerlina într'o trăsură șchioapă. Era tot așa de tristă, cum mi-o adusese întunerecul din casa Ginei, și tot așa de albă ca mama depe malul Nistrului.

Făceam glume și râdeam îndobitocit, când Zerlina zâmbea amar.

În sufletul meu nu eram decât o »slugă« și așteptam s'o cobor pe Zerlina cu funia în groapă. Am vorbit mai mult cu ochii la ceas. Trăsura neagră s'a mișcat fără muzică, fără lacrimi.

— Să-mi scrii Dan...

— Să-mi scrii Zerlina...

Trupul ei de trestie s'a aplecat peste fereastra vagonului, fluturând mâna neomenesc de albă. Trenul a plecat huruind surd, ca o lopată de pământ înghețat pe un sicriu nou, lăsând în urmă miros acru de zgură. Dragostea mea mirosea a zgură...

Orașul ardea pe deal ca un cimitir în noaptea învierii.

Undeva plângea Gina... undeva plângea »Turcu«...

Fumul locomotivei s'a răspândit alb și negru, printre oameni

Respiram și călcam în picioare sufletul Zerlinei...

N. Jianu

ȘCOALA EPARHIALĂ DE FETE DELA ARAD ȘI INTERNATUL EI

— Note în legătură cu un manuscris —

de Dr. Gh. Ciuhandu.

Grăbim de a-l lămuri pe cititor, că vrem să scriem aci numai câteva șire despre o instituție de educație românească din trecut.

Iată de ce este vorba.

Aici în Arad, pe vremea regimului unguresc, exista o școală eparhială de fete, susținută cu mari greutăți financiare din partea eparhiei și cu și mai multe dificultăți ale colegiului didactic, care trebuia să se mulțumească, la oraș, uneori cu mai puțin decât plata unui învățător dela sate. Școala aceasta, care avea și un internat pentru a desăvârși lucrarea din școală prin o educație casnică, începuse la 1890, din străduinți ale societății românești arădane, după îndemnul nou-înființatei „Reuniuni a femeilor Române” din Arad, care însă n'a fost norocoasă să poată susține până la capăt școala și internatul, ci le-a predat Consistorului eparhial de aici, la anul 1893.

Eparhia a dezvoltat multe silințe — și, totuși, nu pe toate câte se cereau — pentru buna organizare, dezvoltare și înflorire a acestei școale.

Școala aceasta după multe peripeții, a ajuns în cele din urmă, târziu de tot, să aibă un edificiu școlar pompos (internatul de fete de astăzi) și corp didactic salarizat de Statul ungar. Importanța acestui așezământ se vede de acolo, că într'o vreme, pentru întreg ținutul Bihor-Arad-Cenad și Banat, școala de fete de Arad era *singura* școală pentru educația românească a fetelor noastre. Iar în Ardeal exista d'abia, iarăși, o singură școală de acest fel, cea a „Astrei” la Sibiu.

Sibiul și Aradul, două puncte prea îndepărtate geograficește, erau indicate, deci, să poarte grije de educația femeii române, într'o vreme când politica ungurească strângea tot mai tare lațul maghiarizării în jurul gâtului școlii românești din aceeași vreme.

Școala noastră dela Arad, prin urmare, era pepiniera educației românești și creștinești pentru toate acelea fetițe din familii românești, cari aspirau să întemeieze cămine românești, cu inspirații sănătoase, religi-

oase și naționale, pe cari nu le puteau culege din școalele ungurești de fete cari sporeau și ele — era una și la Arad — și reușiseră să ispitească pe multe fete românce să treacă, la școala ungurească, — pe sub ferestrele școlii eparhiale de fete de aici!

Dureroase vremuri, de sbucium pentru unii și de ratacire pentru alții!

Atunci, cel ce scrie aceste șire, și-a luat inima în dinți și, sub semnătură proprie, a scris într'o gazetă locală din Arad¹⁾ despre „ciripitul” fetelor noastre în limbă străină și despre datoria fetelor românce de a cerceta școale românești. Urmarea a fost că, numai ca printr'o minune, am scăpat de furia ministrului Apponyi Albert, care cerea episcopiei noastre să fiu înlăturat din slujba mea de acum.

Dar, ce e drept, școala suferea și de unele neajunsuri, cari însă nu erau vina ei. Încă de prin anii 1905—7 subminată nu numai de gravitatea spre școale ungurești de fete, ci și de neajunsuri materiale și de conducere, școala era în primejdia de a fi sistată de eparhie, din resoane financiare. Două femei, însă, — profesoare la aceeași școală, încredințate (1907) cu conducerea școlii și cea a internatului — au reușit să recâștige încrederea părinților, refăcând succesiv contingentul de eleve. Iar ca urmare, societatea aradană, și în special Reuniunea femeilor române de aici, așternându-se pe lucru (1909—1912), au reușit să adune frumoase mijloace bănești, — cu colecta și prin loterie, precum și din darul marimimos al basarabeanului Vasile Stroescu, lângă care s'a adăogat și o importantă contribuție de 60.000 coroane aur, din partea fondul preoților. Era doar vorba de creșterea, în prim loc, a fetelor de preoți, cari dădeau pe atunci contingentul de căpetenie pentru formarea familiilor de intelectuali români!

Așa s'a ajuns la clădirea de acum delângă Episcopie, în care clădire a funcționat școala „civilă” de fete, până la fuzionarea cu liceul unguresc de fete, care o concurase și asupra căruia ajunsese să se răz-bune, prin fuzionare (dupăce fusese preluat de Statul român), naționalizându-l dintr'o data, la 1919. Astfel a prins ființa liceul „Elena Ghiba Birta” de astazi. Internatul, firește, își continuă existența și funcționarea sub dispozițiile Bisericii.

În vremuri grele pentru școala eparhială de fete, când ea era lovită până și de ceice aveau datoria s'o sprijinească și s'o susțină, soartea m'a legat de două ori de școala aceea: prin slujba de referent școlar și prin căsătoria cu una din cele două profesoare, încredințată cu conducerea școlii. Aceste situații ale mele îmi impuneau obligații în folosul școlii.

¹⁾ Sub titlul „Răn. 'ureroase”, în *Tribuna dela Arad* No. 168, 169, 170 și 172 din 1908 vezi și în *Tribuna Nouă dela Arad*, No. 25 1929 și No. 3 1930, foiletonul „Dela politica școlară alui Apponyi, la ciripitul românesc.”

Intâi de toate pentru a se asigura școalei condiții prielnice de dezvoltare și tot așa de existența, pentru profesoarele ei.

N'a lipsit nimic din ceea ce trebuia făcut, pentru realizarea acestor două scopuri, în Consistorul și Sinodul eparhial¹⁾ trecând pela Ministerul ungar de Culte și Instrucție publică și până la Consistorul Mitropolitan din Sibiu, unde trebuia câștigată cauza printr'un apel, ce statuse acolo doisprezece ani, până să fie rezolvat favorabil, în anul 1928.

Dar să nu vorbim mai mult despre asemenea reminiscențe dureroase. Rodul atâtor framântări, ca referent în Consistor și pe din afară l-am așternut pe hârtie, scriind *Istoria Școalei și a Internatului eparhial de fete*, pe care o am, de vreme destul de lungă, în manuscris.

Cele trei decenii din viața școalei eparhiale de fete (1890—1919) însemnează o pagină culturală, nu tocmai fără de importanță, în viața orașului și a eparhiei Aradului. Acesta încă a fost unul din motivele, pentru cari am ținut să fie scrisă istoria, numai a școalei în peste 200 pagini de coală.

Mai ales în partea generală, introductivă, a lucrării, am înfațșat năzuințele de înființarea și susținerea școalei, în cadrul preocupărilor sociale-culturale ale Aradului din aceea vreme. Iar în partea specială, am înfațșat viața internă a școalei, ca: organizație și dezvoltare didactică, viața disciplinara, ajustament școlar, contingent de eleve, drept de publicitate și ca reorganizare, ce a intervenit la 1913.

În partea a doua a lucrării am înfațșat cele privitoare la înființarea și dezvoltarea internatului de fete al școalei.

Partea despre școala și cea despre internat le-am lucrat, până la 1915, când am avut durerea să-mi perd copilașul, de pe urma unei infecții, adusa acasă dela școala de fete. D'atunci n'am mai avut puterea să revin, pentru a încheia cele două manuscrise cu privire la anii 1916-19.

Și-am mai avut parte și de pacostea, nouă, că, nu tocmai de mult, *manuscrisul despre internat l-am împrumutat* cuiva, fără a-i da de urmă până să-mi regăsesc anumite notițe din biblioteca mea.

* * *

Se va întreba cineva, cu drept cuvânt, de ce se scriu toate aceste?

Răspund: Viața unui așezământ cultural românesc cu rădăcini în vremea de stăpânie străină, poate și trebuie să intereseze și pe ceice se bucură azi de libertatea politică-națională. Dacă nu de alta, măcar să se știe că oarecari pagini despre acel așezământ cultural, contopit în parte într'o școală azi a Statului, sunt scrise de cineva, care a simțit și o datorie să le scrie și a fost și cel mai indicat să le scrie.

¹⁾ *Memoriul profesoarei Octavia Ciuhandu: O dreaptă cerere către Sinodul eparhial din 1914, tipărită Arad 1914.*

M'aş putea gândi şi la ceva mai mult: Ca această lucrare să fie tipărită de cineva. Poate ar merita; poate, nu. Dar în privinţa aceasta am destule experienţe, chiar recente, pentru a mai ceda din optimismul, care mi-a purtat condeiu în domeniul cercetărilor istorice, locale, de o vreme destul de lungă.

Şi-ar mai avea un rost aceste şire: de a mărturisi, că-mi *apartine şi restul de manuscris* ce nu-l am la mână; şi că deţinătorul actual, remiţându-mi-l, mi-ar face o mare plăcere. Doar, tocmai pe pagina, ultima scrisă, a manuscrisului meu necompletat, stă scrisă data morţii copilăşului meu: 4/17 Decembrie 1915.

Apelez, şi prin aceasta evocaţie ce şi astăzi mă doare, la sentimentele persoanei care deţine manuscrisul, care este *de două ori* al meu: prin munca mea şi prin durerea mea...

Dr. Gh. Ciuhandă

STROPI DIN CASCADA VIETII...

Istoria începe prin virtute; transcendenţa începe prin extaz.

*

Transcendenţa se vede din istorie prin moarte.

*

Cine moare, nu uită istoria...

*

Din transcendenţă eşti mai prezent în istorie, decât din istorie n transcendenţă.

*

Istoria este funcţia binelui, frumosului şi adevărului, pe pământ; religia e funcţia lor în amândouă lumile.

*

Nici istoria nu-i religia viilor, nici religia nu-i istoria morţilor. Ele sunt numai legăturile noastre cu ei.

*

În transcendenţă pierdem puterea de a face păcate, dar şi puterea de a le ispăşi.

*

În viaţă, numai prin iubire scapi de suferinţă; în moarte, numai prin sfinţenie.

*

În istorie trăim prin Providenţă, în religie — prin graţie.

*

În viaţa sfinţilor, istoria şi transcendenţa au hotare comune.

*

Adevărul străluceşte mai tare în credinţă, decât în raţiune.

Gh. Moşiu

r. ȘT. ZISSULESCU

SENSUL CONSTITUȚIEI REGELE CAROL II ȘI AL ACTUALULUI REGIM

Pentru a-și putea duce viața în colectiv, omul a trebuit în toate timpurile să respecte normele juridice, politice și morale ale aceluia colectiv. Nu se poate închipui societate umană fără un mănunchiu mai mare sau mai mic de asemenea norme, care să statueze așezarea ei însăși. Fie că au fost scrise — cum e cazul astăzi — fie că n'au fost scrise — cum e cazul societăților primitive — ele au existat totuși. Popoarele culte au creat aceste norme și le-au scris într-o Constituție, cele primitive le-au transmis orală să dăinuască mai departe pe cale orală. Când aceste norme au devenit insuficiente față de evoluția societății, ele au fost ajustate sau schimbate, mai ales în părțile în care se opuneau mai violent progresului. Așa s'a întâmplat cazul și cu vechea constituție a României care nu mai corespundea cu noul spirit al vremii și al popoarelor. Constituția regelui Carol II nu e însă un produs ex-nihilo, ci consecința unei întregi evoluții statale apărute în epoca modernă. Supuși aceluiași legi de interdependență ce guvernează viața popoarelor și ale statelor, noi nu puteam să fim izolați, ca într'un zid chinezesc, față de frământările Europei, ci am participat instinctiv la toate ideile ce au frământat-o, în toate timpurile, și mai ales în timpul din urmă. Când spun »timpul din urmă« trebuie să înțelegem perioada de 30—40 ani de azi înapoi, perioadă caracterizată printr'o *totală criză spirituală*, criză ce nu s'a terminat, ci care nu a nu fi ajuns nici măcar la punctul ei culminat. Criza de azi, ca și cea de ieri și alaltăieri nu e o criză numai de natură economică, ori religioasă ci este o *criză a omului însuși*, adică o schimbare radicală de constituție a omului față de Dumnezeu, de natură, de stat, iar constituția actuală azi n'a apărut decât ca un îndreptar, ca o lumină în haosul acestei epoci. Pentru a înțelege mai bine cauzele acestei crize și necesitatea constituției noi e bine s'o punem față în față cu atitudinea de constituție a omului antic și al evului mediu, pentruca astfel prin comparație să se reliefeze mai pregnant epoca de azi.

Pentru *omul antic* universul nu era un haos, ci un organism perfect echilibrat, un *cosmos* în care fiecare fenomen se desfășura după veșnicile legi ale rațiunii; pentru antic mersul istoriei nu putea fi influențat de bunul plac și de simpla părere a omului, ci el era subordonat »Logosului«, adică legilor rațiunii veșnice. Orice acțiune a sa, anticul o privea ca un fapt divers, ci ca o piesă absolut necesară angrenajului totul, a mecanismului în întregimea sa. Fără a fi prea credincos, anticul năzuia totuși spre Dumnezeu.

Pentru *omul evului mediu*, așa dar pentru creștin, Dumnezeu este cel mai înalt principiu prin care lumea, universul și viața lui primește un sens. Pentru el lumea naturală nu e decât un epifenomen, o condiție cîntă a celei supranaturale, ea e opera Celui care l-a creat pe om. Omul evului mediu se consideră drept o faptură a unei ființe transcendente în fața căreia se pleacă din cea mai adîncă convingere, iar scopul și sensul vieții lui este de a realiza voința lui Dumnezeu în această lume. Porunca lui supremă era iubirea lui Dumnezeu și iubirea aproapei.

Omul antic vorbea cu universul, cel al evului mediu vorbea cu Dumnezeu. Dar dacă ne întrebăm, cu cine vorbește omul modern? Cădem că nu ne înșelăm cînd afirmăm că omul modern vorbește numai *cu sine*. Omul antic se credea un microcosmos, cel al evului mediu credea fiind creatura lui Dumnezeu, cel modern se crede că el e punctul central al lumii și cheia de înțelegere a istoriei și a universului. Omul evului mediu clădea biserici, fapt ce tradează neliniștea sufletului său de față cu Dumnezeu; omul modern clădește fabrici ori sgărie nori, care nu se pot compara sebesc întru nimic de niște hambare.

Centrul omului antic și al evului mediu era ancorat în metafizică, adică el avea conștiința că este în dependență de un principiu transcendent, dela care își trage obârșia. Centrul omului modern este în lume însuși. În urma umanismului, a reformațiunii religioase și a revoluției franceze omul rupe toate legăturile cu biserica și credința și cu vecii și stat, construindu-și o nouă artă, o nouă știință și un nou stat după puterile sale. Principiul *individualismului* devine norma sa de viață.

Pentru omul modern universal este un haos care abia prin rațiunea omului devine cosmos. Între om și Dumnezeu se interpune rațiunea și intelectul, intrerupându-le orice contact. Dumnezeu devine așadar pentru acest om o ficțiune și cu cât ideea despre Dumnezeu pierde din putere și din înălțimea ei supranaturală, cu atît mai mult se ridică poziția omului modern. În locul religiei omul modern creiază *cultura*, deoarece numai aci își poate el realiza autonomia sa. Ideea de *libertate* și *autonomie* sunt ideile scumpe, iar înfăptuirea lor este idealul sau drag. Făcînd din om mîștră tuturor lucrurilor, ca odinioară Protagoras, el este un sofist, postulînd rațiunea ca for suprem de judecată el e raționalist, hiperstaziînd în

ectul el n'are suflet, interiorul lui e rece ca gheața; îngrijindu-se exclusiv de persoana și de interesele sale el e un egoist. Iar aceste caractere întetizându-se au dus inevitabil la *individualism* și liberalism. Sub beția victoriei asupra constrângerii colectiviste clericale ce l-au dominat veacuri de-arândul, omul modern ridică osanele libertății individuale la toate colțurile de stradă și la orice împrejurare. Individul este descătușat de tradițiile vechiului regim, literatura este eliberată de vechile reguli ale clasicismului, știința este complet scoasă de sub tutela clericală, într'un cuvânt libertatea este acum un vis împlinit.

Odată câștigată această libertate, omul caută s'o pună în practică. Iar aici s'a întâmplat tragedia ai cărei eroi suntem și noi cei de azi. Omul modern luptase pentru libertatea spirituală și a dobândit-o. Odată dobândită însă, el nu o pune mai departe în serviciul spiritului, cum ar fi fost firesc, ci în serviciul materiei. Dintr'un simplu mijloc, cum a fost până atunci, materia a devenit un scop în sine, ba chiar un tiran care absoarbe toate puterile și toate năzuințele spiritului omenesc. Omul modern nu se mai îndrăgostește desinteresat de frumusețile naturii, de un Cers turnat minunat, de o idee filosofică adâncă, de o carte de literatură bine scrisă, ci idealurile lor sunt *economicul, banul, organizarea în vederea câștigului*. Tipul omului modern nu mai e filosoful anticității ori măntul evului mediu, ci *inginerul, samsarul și politicianul*.

Pentru împlinirea acestor idealuri omul modern și-a ales și forma de stat cea mai adevărată, botezând-o, impropriu *democrație*, care de fapt era o oligarhie, căci masa populară nu putea participa la guvernare din cauza numărului ei colosal, iar reprezentanții trimiși de ea n'o consultau niciodată la întăptuirea legilor sau reformelor.

În noul stat democrat, fruct al Revoluției franceze, prosperează individualismul și liberalismul într'un mod extraordinar de rapid, dar această prosperitate are numai aparent un caracter pozitiv, căci pe fapt e negativ, începând începe goana după bogăție, după mărime și după *putere*. Sub pretext că cei capabili trebuie să iasă la iveală pe toate domeniile, ajungem la un machiavelism fără precedent, intrucât pentru ajungerea la țelul dorit, mediocritățile întrebunțează tot felul de iscusințe și reușesc să ia înaintea celor capabili. Dar dacă pe terenul științei, literaturii, artei acest machiavelism nu și-a ajuns țelul cu deplin succes, în schimb pe terenul *politic*, el și-a ajuns apogeul, fiind cu adevărat în largul său. În Orbis iremediabil de interesul personal, politicianismul a uitat complet interesul Statului. Ceva mai mult, interesul Statului a devenit interes personal, iar banul Statului ban personal. Și cum națiunile trăesc în raporturi unele cu altele, fiind pe deasupra de părerea că lumina vine numai de la Apusul Europei, ele n'au întârziat a adopta aceste forme și apucături democratice. În special țara noastră, prin legăturile ei tradiționale cu

Apusul nu se putea sustrage în nici un caz acestor nefaste influențe. Deaceea a adoptat totul de-a gata și fără niciun discernământ. Care a fost rezultatul îl știm cu toții, căci până la 27 Febr. 1938 ajunsesem să ne împușcăm frate cu frate, să confundăm banul nostru cu banul public, să disprețuim orice fel de autoritate și să cârtim împotriva a ceea ce avem mai scump: dinastia. Cine este răspunzător de toată această tragedie? Cred că numai individualismul și liberalismul, însă nu individualismul clasic, așa cum a ieșit el din pana măiastră a unui Rousseau și care nu avea cătuși de puțin fobia Statului, ci individualismul exagerat și nebun așa cum l-au conceput excrescențe culturale de talia lui Max Stirner.

Așa ne-au prins evenimentele la 27 Februarie 1938, când curajosul nostru Rege dându-și seama de prăpastia pe care începusem a aluneca s'a opus cu toată ființa Sa continuării acestei stări de lucruri. Pentru a duce la capăt această misiune, El a făcut apel la cei mai de seamă bărbați de Stat ai poporului român, care au răspuns chemării regale imediat și fără șovăire Din colaborarea regală cu acești politicieni încercați a ieșit Constituția de azi, expresia sinceră a celor mai pure, mai adânci și mai autentice năzuințe românești.

Care este sensul acestei constituții? Constituția nu e numai o simplă sumare de articole glaciale, concise și imperative, ci dincolo de ele plutește un spirit nou, o semnificație deosebită, pe care nu oricine o poate prinde cu ușurință, dacă nu e deprins cu mânăuirea abstracțiunilor. Să încercăm a desprinde deci acest sens. Am afirmat la începutul articolului de față că ideile din noua constituție nu sunt un produs ex-nihilo, ci consecința unei întregi concepții statale apărută în epoca modernă. Dar această consecință nu e o încoronare a liberalismului, adică a acelei concepții statale care vede totul numai în funcție de individ, ci din potrivă o consecință de *stăvilire*, de împedecare și de înlăturare a liberalismului. Filosoful Hegel susținea că întregul mers al istoriei se desfășoară după trei idei fundamentale: *teză*, *antiteză* și *sinteză*; adică la un moment dat avem o anumită stare socială, o *teză*; această stare nu mai corespunde cu vremea necesităților de dezvoltare ale omului și dela sine i se opune o altă stare; așa dar o *antiteză*. Din contopirea tezei cu antiteza iese o stare nouă, o stare care să le mulțumească pe amândouă, stare cu totul deosebită de elementele ce i-au servit de bază, având caracterele ei specifice: este *sinteza*. Această sinteză servește mai departe ca *teză* și astfel procesul se desfășoară până la infinit.

Utilizând această schemă filosofică a lui Hegel am putea spune că epoca de dinaintea noastră, adică epoca liberalismului este o *teză*, iar epoca noastră, care se reflectează admirabil și în Noua Constituție este o epocă de *antiteză*. Așadar să nu ne amăgim a crede că epoca noastră este un moment istoric echilibrat, o *sinteză*, ci să vedem clar că noi cei

de azi avem neșansa de a ne găsi sub imperiul unui dinamism istoric antagonist. Iar acest proces antagonist nu a început odată cu Constituția noastră, ci Constituția noastră marchează numai un punct pe traectul lui. Procesul de mai sus a început acum 30—40 ani, adecă dela începutul veacului nostru și se caracterizează prin *dărâmarea idolului liberalist*, adecă prin căderea lui *Lucifer* sau a rațiunii. Dar procesul acesta de azi nu are numai un aspect *negativ*, de dărâmare, ci și unul *pozitiv*, de construcție. In locul idolului liberalist el pune respectarea *comunității* sau *colectivității*. Omul epocii contemporane nu-și mai aparține sie, ci colectivului său, poporului său, el nu mai are absolut nicio importanță ca individ, ci colectivul este totul. Epoca noastră trebuie să recupereze ceace a pierdut prin individualism, ea trebuie să redea colectivului ceace i-a răpit individualismul exagerat. Observați deci jocul de mai sus: individualismul e teza, colectivismul e antiteza, din unirea acestor două concepții va trebui să iasă în mod inevitabil sinteza, un echilibru în care interesele individului să fie perfect armonizate cu ale colectivului. Care va fi denumirea noiei sinteze nu știm noi cei de azi, poate nici copiii noștri, putem întrezări totuși că ea va fi o armonie.

Care e deci sensul Constituției noastre? *Să repună colectivul românesc în toate drepturile sale* pe care i le-a răpit individualismul și să încerce o împăcare a intereselor individuale cu cele colective. Prinurmare deși trăim înt'o epocă de antagonism istorico-social, totuși încă de pe acum observăm înfiripate rădăcini pentru viitoarea sinteză. Aceste rădăcini sunt încercări de împăcare, încercări de restabilire a echilibrului ce va veni. Intr'adevăr peste tot surprindem încercări de împăcare: individul cu colectivul, omul cu Dumnezeu, știința cu religia, politica cu morala etc.

Mai departe, Constituția Regele Carol II *repune națiunea română* în drepturile ei, după ce până aci fusese înlăturată dela posturile responsabile și sabotată în mod sistematic de elemente indezirabile strecurate în taină.

Noul regim restabilește ideia *de autoritate* atât de compromisă în ultima vreme, prin falsa înțelegere a conceptului de libertate, considerându-se liber nu cel ce-și însușește normele de drept și se comportă conform spiritului lor, din momentul acceptării, ci cel ce calcă mai ales și mai ostentativ.

Se *reorganizează Statul pe noi baze*, decernându-i-se Suveranului cele mai multe drepturi și o participare mai activă la conducere decât în trecut, controlul devenind astfel mai eficace.

Se întronează *cinste și dreptate* acolo unde până acum domneau bunul plac și arbitrarul politicianilor de club.

Se dă națiunii un avânt creator proaspăt, prin primenirea păturii

conducătoare cu elemente tinere, bine pregătite și dornice de muncă în locul vechilor artritici aculturali, care paralizaseră țara într-o pasivitate fără seamăn.

Tot noul regim a pornit o campanie de ridicare culturală și sanitară a satelor românești, cufundate până acum în cea mai neagră mizerie, din cauza ignoranței.

S'a dat *familiei* un nou imbold, ajutorându-se cele prea încărcate și s'a ridicat *monarhia* — care este simbolul unității naționale — la rândul de *dogmă națională* pentru asigurarea și mai temeinică a continuității noastre istorice.

Constituția de azi este așadar în cea mai perfectă concordanță cu ritmul vremii. Un singur lucru mai trebuie: să ne punem și noi cetățenii în concordanță cu ritmul Constituției, căci totul va fi numai spre binele Patriei și al nostru personal.

Dr. Șt. Zissulescu

STROPI DIN CASCADA VIETII...

Prea aproape de semeni, — sufăr ei; prea departe de ei, — suferim noi.

*

În comunitate cu oamenii, — toți sufăr...

*

În religie, eroismul și sfințenia sunt același lucru. Numai în istorie se vede distanța dintre ele.

*

Grația deosebește religia de istorie; Providența le aseamănă.

*

În viață există numai ceea ce cunoști în sfințenie și în eroism. În ele e toată viața.

*

Numai sfinții și eroii n'au noroc. Pe urma lor îl au alții.

*

Iubirea fără lacrimi e tot atât de folositoare cât și lacmirile fără iubire.

*

Înălțimea faptelor se socotește numai dela nivelul lacrimilor.

*

Iubind când suferi, iubești și mai tare...

*

Toate însușirile sufletului cresc în lacrimi.

Gh. Moțiu

STRICĂCIUNILE

Legendă originală

de AUGUSTA C. RUBENESCU

O ceată mică de călători inainta spre pustiu. Au lăsat departe orașele sgomotoase, satele neîngrădite, stănele și colibeile păstorilor. Au rămas în urma lor codrii fremătători, câmpurile pline de flori, holdele în spice, pârâiașele săltărețe și lacurile, în a căror oglindă plutea chipul nourilor și strălucea raza soarelui.

Au părăsit colinele, văile și cărările. Au ajuns într'un ținut părăsit și sălbatic, nelocuit de oameni, necercetat de paseri, pustiu și fără drumuri. Nicăiri un copac, un firicel de iarbă. Pământul uscat în cruciș și curmeziș era strătăiat de crăpături adânci. În solul roșietic și pietros ele păreau niște răni deschise. Printre crăpături zăceau respirați bolovani de stâncă și sub ele erau cuiburi de șerpi și de scorpii veninoase. Ici colo pământul era acoperit de pete galbene-ruginii și prin aer plutea mirosul nădușitor de pucioasă. În depărtare, deasupra regiunilor mlăștinoase se mlădiau flacări rătăcitoare.

Printre pietri în amurg inaintau cei doisprezece drumeți și în fruntea lor mergea Domnul, a cărui mantie albă lumina departe prin ținutul deșert. Cei doisprezece urmau tăcuți și cu dragoste umilă pe învățătorul, carele cu ei alături trecea acest ținut ciudat. Întreg cuprinsul era pustiu și însăpăimântător, ca visul unei inimi sbuciumate.

Cașicând un vrăjitor afurisit ar fi făcut să dispară viața din aceste locuri; chiar și aerul stătea nemișcat deasupra pietrilor și din nourii plumburii se lăsa o beznă deasă în jos. Din crepături și de după stânci, se țureau umbre îngrozitoare și se ascundeau îndărătul călătorilor. Domnul pășea liniștit, ca un porumbel alb, care plutește peste prăpastii și adâncimi, iar cei doisprezece învățăcei îl urmau fără teamă și plini de încredere.

Incet coborî și noaptea. Nouri întunecați rătăceau pe cer, asemenea unor paseri fără astâmpăr și pământul era învăluit de un întunec necpătruns. Capul Domnului era înconjurat cu o cunună de raze și haina Lui albă încă răspândea lumină blândă.

Perdeaua nourilor se desfăcu subit și lumina rece a lunii se revărsa peste întreg ținutul. Înaintea călătorilor zăcea o bucată mare de stâncă,

ca un trunchiu de piatră și pe ea stătea nemișcată o pasare mare neagra, ca și când viața ar fi dispărut din corpul ei greoiu.

Când au ajuns în apropierea ei, pasărea își ridică aripile negre. Sub aripile mari fluturau fulgii roșii, ca un smoc de vapăi, iar ochii ei ca două bile aprinse aruncau scânteii. Cei doisprezece știau, că aceasta este pasarea focului. Domnul o privea și atunci pasarea se lipi de stâncă, închise ochii scânteietori și zise:

— Nimeni nu mă întrece în putere, însă la dorința Ta mă sting chiar și de o picătură de lacrimă.

Domnul făcu semn cu mâna și pasărea de foc își luă sborul deasupra stâncilor. Ceata mică ajunsese în apropierea mlaștinilor. La țârm ședea un bătrân cu coada de pește. Pletele și barba cărunță îi ondulau ca spuma pe creștet de valuri. Pe cap avea coroană de corali, gâtul era împodobit cu salbă de scoici, iar în jurul brațelor și al mijlocului acoperit cu solzi, se încolăceau lujere de plante din mocirlă. Cei doisprezece l-au recunoscut că acesta este părintele apelor. Domnul îl privi și atunci bătrânul se prosternu la pământ strigând cu glas tare:

— Nu este putere, care să-mi înfrâneze turbarea! Tu însă mi-ai călcat spinarea de valuri pe mare.

Domnul făcu un semn și părintele apelor, cu brațele întinse, dispăru, plutind deasupra mlaștinelor întunecate:

La o cotitură a drumului o făptură uriașă coborî subit din înălțime. Corpul țesut din pulbere se învârtea fără astâmpăr, iar părul despletit era presărat cu mii de frunze uscate. Nămila cu trupul de pulbere ținea în mâini un biciu cu opt ramuri, cari șuerând și pocnind se avântau către cele opt regiuni ale lumii. Invățăceii au înțeles că acesta este vântul. Când Domnul privea spre el, făptura gigantică de pulbere se lăși la picioarele Lui și bicele se întinseră la pământ.

Nămila zise gemând incet:

— Nimeni nu poate stăpâni furtunile, Tu însă m-ai înfrânt pe lacul Genezaretului!

Domnul făcu semn și uriașa făptură de pulbere se târi printre stânci.

Călătorii își urmară drumul. La marginea unui lac secăt stătea o făptură cu trupul de lemn. Pe trupul lui slut se vedeau crepături adânci ca urmele rănilor. Avea părul spinos și pieptul acoperit cu ghimpi, iar în gura larg deschisă se vedeau colți mari de fereastrău. Din trunchiu se întindeau o sută de brațe de oțel, cari în loc de degete se terminau în clește înfocate. Invățăceii au priceput, că această făptură este boala. Când Domnul o privi, monstrul cu o sută de brațe se aruncă în genunchi și strigă cu durere:

— Nimeni nu mă poate stărpi și toți oamenii îi stăpânesc iar Tu Doamne, mă stăpânești pe mine!

Domnul făcu semn și monstrul acoperindu-și fața se prăvăli în adâncime. Nu peste mult timp, călătorii au ajuns la o râpă de pucioasă. Din adâncul nepătruns se ridica o făptură țesută din fum. Din liniile spalacite ale capului se vedeau numai două coarne, cu vârfurile sclipitoare și o gură roșie ca jericul aprins. Cei doisprezece simțiră, că aceasta este ispita. Când Domnul o privi, ea își îngropă fața în mantia de fum și zise cu glas înecat:

— Nu este în lume inimă, pe care nu am încercat-o și legiuni întregi sunt cei învinși de mine. Tu Doamne m-ai biruit însă în Quarantania.

Domnul făcu semn și ispita se scufundă în adâncuri. La curba următoare o stâncă năprasnică le oprea calea. De sub stâncă eși un șarpe cu solzi de aur, cu ochi de rubin și cu o diademă de nestemate pe frunte. Învațaceii au știut, că acesta este păcatul. Domnul îl privi și atunci trupul de aur se întuneca, ochii de rubin se stinseră și diadema căzu la pământ. Șarpele își plecă capul în pulbere și tremurând de chin zise:

— Eu încătusez toate popoarele pământului, iar catușele numai Tu le poți deslega căci punând călcâiul pe capul meu, Tu m-ai calcat.

Domnul făcu semn și întruchiparea păcatului dispăru sub stâncă. Ceata mică își urmă drumul. Dar de sus ori din adâncime, o umbră neagră li-se puse subit în cale. Era de o întunecime atât de nepătrunsă și de neînțeleasă, încât cea mai neagră noapte ar fi părut zare luminoasă pe lângă ea. Învațaceii simțiră, că un fel de ameteală îi atrage către ea, întocmai cum prapastia și vârtejul atrag pe cei slabi; dar tot atunci o sută de brațe ocrotitoare îi smulge de sub vraja ei.

Îngroziți s'au ascuns îndărătul Celui cu haina albă. Domnul se op în fața fapturei neguroase, care sta dreaptă și vorbea cu voce adâncă:

— Toata lumea o supun și nu peste mult te voi supune și pe Tine.

Domnul se întoarse fața în față cu umbra și zise cu blândete:

— Așa va fi precum o zici, dar numai până în a treia zi.

Făptura întunecoasă se mișcă și încet se contopi cu bezna. Pământul se cutremură și noaptea se bocea tânguios. Domnul porni din nou și învațaceii îl urmăru tăcuți.

Luna își acoperi fața cu o fașie de nour. Când privi din nou spre pământ, ceata mică trecea print'un câmp acoperit cu iarbă verde. Locurile salbatice au dispărut, asemenea unui vis urât. Cerul începu să se lumineze și din depărtare se auzea glas de talangă.

Domnul se opri la marginea unui izvor cu apă cristalină, iar învațaceii se respirară ca să caute de ale mâncării. Cel mai tânăr dintre ei rămase îndărăt. Căzu în genunchi înaintea Domnului și-L privi cu ochii plini de adorare cucernică:

— Doamne, cine a fost acela, pe care noi nu l-am cunoscut și cu carele ai grăit pe urmă?

Pe fața Domnului pluti o clipă umbra tristeții. Apoi își ridică privirea blândă și împacată și răspunse încet:

— Acela cu care am grăit mai pe urmă, a fost moartea.

STROPI DIN CASCADA VIETII...

Tristețea mărește gustul și micșorează dorințele; bucuria mărește dorințele și micșorează gustul.

*

Credința, în sfințenie e mai mult decât rațiunea; în păcat e mai puțin.

*

Credința e mai de preț decât rațiunea, fiindcă în ea vine lumina mai de departe...

*

Fericirea nu calcă pe pământ. Când coboară în lume, se oprește în inimă. Ea nu coboară niciodată mai jos.

*

În ideal e fericirea; — dar tot în el și suferința.

*

Trăim numai prin comunitatea pe care o avem. Comunitatea este unicul cadru al vieții.

*

Numai acela e mare, în care durerea se transformă în suferință și suferința în iubire. Numai cine are această putere e mare.

*

În suferință simțim cât și în iubire, dar simțim altceva.

*

De multe ori n'am iubi, dacă n'am fi triști...

*

Eroii sufăr pentruca să poată iubi sfinții; sfinții iubesc, pentruca să poată suferi eroii.

*

Eroismul este suferință în iubire, sfințenia este iubire în suferință.

*

Sfințenia crește în iubire, eroismul crește în suferință.

*

Eroii și sfinții, au două locuri comune: suferința și iubirea.

*

Sfinții se fericesc mai mult decât eroii fiindcă sunt mai aproape de Dumnezeu; eroii sufăr mai mult decât sfinții, fiindcă sunt mai aproape de oameni.

*

Tristețea e dincolo de suferință; fericirea e dincolo de bucurie.

Gh. Mojiu

ÎN DE SEAMĂ

Despre activitatea bibliotecii Palatului Cultural în anul 1938.

Începuturi, biblioteca Palatului Cultural a fost hărăzită altei meniri pe care o are azi. Pe frontispiciul ei era inscripția „Culturai” deci servea un singur scop, difuzarea culturii unei minorități. Prin organizarea actuală, este, — credem, — un centru îndrumării culturii naționale și servește deopotrivă atât majorității cât și minorității. Criteriul prin care căutăm a îmbogăți și sporii colecțiile ei, este:

„Căutăm și punem la dispoziția cercetătorilor, cetitorilor și împrumutătorilor mai ales opere ale literaturilor, română, franceză, germană și operele maghiare ni sunt donate, — câte pot și cum pot, — de Soțosey; în afară de acestea achiziționăm tratate din diferite discipline și periodice. Mai pe scurt adunăm și căutăm a da, tot ce este de publicul cercetător actual și întru cât putem și pentru cei ce vor să apară noi.

Biblioteca are două secțiuni:

1. Biblioteca de împrumut.

Despre biblioteca de împrumut și a celor ce nu se pot împrumuta acasă. Biblioteca de împrumut după cum am amintit și altă dată*) este cu totul nefiresc, în imediată apropiere de sala de lectură. Are cc. 100 volume, opere literare în limbile, română, germană, franceză și maghiară. Împrumutarea se face pe termen de zece zile a cel mult trei opuri. Taxa de împrumut a cărților la termen, este pedepsită cu o amendă care se urcă în funcție de volum. Taxa de membru pe an, este de 48 lei. O garanție de 100 lei se depune în casieria Municipiului. Această sumă se restituie la sfârșitul anului și cineva își pierde calitatea de membru al bibliotecii sau renunță la ea. Căderea în cursul anului trecut în această secție a fost după cum se vede din tabela de mai jos. (1).

**Notarul, Anul IV (1937) Nr. 4 pag. 178.*

TABELA I.

Luna	Cărți românești		Cărți Straine		Totalul împrumutătorilor	Totalul operelor	O Bibl. f
	împrumutătorii	opere	împrumutătorii	opere			
I	663	1614	191	522	854	2136	6
II	814	1955	196	537	1010	2492	5
III	1035	2363	227	618	1262	2981	9
IV	845	2090	184	507	1029	2597	4
V	645	1595	176	482	821	2077	8
VI	328	893	115	347	443	1267	7
VII	228	812	99	268	387	1080	10
VIII	—	—	—	—	—	—	30
IX	360	940	100	264	460	1204	6
X	457	1228	144	379	601	1607	6
XI	453	1138	135	404	588	1532	5
XII	429	1157	147	407	576	1594	9
Total general	6317	15785	1714	4792	8031	20577	107 zile

Predomină împrumutătorii români: 6317 cu 15.785 opere față de streini: 1714 „ 4.792 „

Dacă facem comparație între cifrele de mai sus și cele ale anilor anteriori vedem că suntem în continuă pierdere. Pentru a ilustra și fi acest fapt dăm tabela ce urmează.

TABELA II.

Anul	Cercetători și împrumutătorii		Total	Opere împrumutate		Total	Bib ^o ea	
	Sala de lectură	Bibl. de împrum.		Sala de lectură	Bibl. de împrum.		Sala de lectură	Bibl. de împrum.
1931	12987	11844	24831	673	29773	30446	25 zile	75 zile
1932	20282	12734	33016	1668	32972	34640	19	88
1933	15710	12412	28122	797	31883	32680	1	93
1934	11965	10197	22162	423	28278	28701	1	101
1935	9358	9341	18699	488	26249	26737	9	
1936	9859	9307	19202	593	26456	27049	7	
1937	8171	8605	16776	345	24177	24522	5	
1938	6540	8031	14571	346	20577	20923	70	

O explicare a descreșterii numărului cetitorilor, cercetătorii mutătorilor nu o putem înțelege decât prin:

1. Introducerea garanției ce o plătesc toți fără excepție. 2. Un catalog tipărit (sporul anilor 1930—1937).*) 3. întârzieri la cump. și ducerii în biblioteca de împrumut a cărților recent apărute.

*) Acest catalog a fost predat Serviciului economic al Primăriei pentru facerea listărilor necesare din punct de vedere birocratic, pentru a fi tipărit.

II. Depozitul. Până la sfârșitul anului 1937, în catalogul-inventar principal au fost introduse 30.300 opere în 44.805 volume. În cursul anului 1938 s'a continuat lucrările de catalogare. Până la sfârșitul acestui an au fost lucrate și introduse la catalogul alfabetic și zecimal 1650 fișe, iar inventarierea a ajuns la Nr. 30925 opere cu 45845 volume.

În depozit mai sunt cc. 8000 volume, opere necatalogate și cari paralel cu lucrările în curs vor fi catalogate și introduse în inventar.

Sala de lectură a bibliotecii cu 40 locuri confortabile a funcționat destul de mulțumitor așa precum constatăm din statistica de mai jos.

TABELA III.

Luna	Cărți rom		Cărți streine		Totalul operelor citite	Totalul împrumu-tărilor	Cetitorii la reviste și ziare	total general al cetitorilor	Obs. Bibl. închisă
	Științifice	Literare	Științifice	Literare					
I	8	—	3	1	12	8	552	560	7 zile
II	13	—	10	—	23	12	616	628	—
III	30	—	7	—	37	13	737	750	1 "
IV	6	—	8	—	14	7	651	658	5 "
V	35	—	11	—	46	14	719	733	2 "
VI	15	—	3	—	18	8	390	398	5 "
VII	36	—	70	—	106	17	395	412	3 "
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	30 "
IX	9	—	13	—	22	12	623	635	5 "
X	10	—	6	—	16	9	721	730	3 "
XI	15	—	11	—	26	8	505	513	4 "
XII	14	—	12	—	26	10	513	523	5 "
Total	191	—	154	1	346	118	6422	6540	70 zile

Membrii înscriși, în cursul acestui an au fost în număr de 489 plus 49 ai societății „Kölcsey”.

Bugetulu bibliotecii pentru anul financiar 1938 a fost de Lei: 100.000 Din această sumă s'a cheltuit pentru:

Cărți românești	376	opere în	435	vol.	Lei	38733
„ franceze	13	„ „	15	„ „	7778	
„ germane	12	„ „	12	„ „	4085	
„ engleze	1	„ „	1	„ „	45	
„ maghiare	7	„ „	7	„ „	1000	
Cărți reviste					9392	

Total Lei 61143

Din rest mai sunt a se plăti revistele, ziarele pe primul trimestru al anului 1939, apoi alte lucrări pentru întreținerea bibliotecii.

Dacă luăm bugetele ultimilor ani, vom constata, că suma ce se dă bibliotecii se schimbă aproape în fiecare an și nu o primim aproape niciodată în întregime. Acest lucru este foarte dăunător pentru mersul ei. Piața cărții este din an în an tot mai bogată, studii din diferite discipline, literatură originală și traduceri, reviste și ziare apar, iar noi nu putem nici gândi măcar a ne face un program pentru cumpărarea lor, nefiindu-ne asigurată acoperirea cheltuielilor. Față de această mișcare — din piața cărții, — în continuă creștere, pe care din lipsă de timp nu o putem ilustra prin cifre, vedem în schimb cifra bugetară redată în tabela de mai jos.

TABELA IV.

Anul	Suma înscrisă în buget	Suma primită	Observațiuni
1933	60000	50000	
1934/35	40000	40000	
1935/36	100000	80000	
1936/37	100000	78000	
1937/38	80000	70000	
1938/39	100000		Vezi tabela de mai ^{Am} jos

Lucrările pentru conservarea materialului bibliotecar au fost executate și în acest an cu slabele mijloace ce ni stau la dispoziție. Prin fericita idee de a ceda o cameră nefolosită, — care de altfel nici nu putea fi întrebuințată la altceva, — unei legătorii particulare, s-au executat în contul chiriei, lucrări de o însemnată valoare, dacă luăm în considerare că altfel tot acest material ar fi rămas în starea lui de mai înainte sau, poate, ar fi complet distrus prin continua lui întrebuințare.

Din tabela alăturată căutăm a ilustra și acest fapt.

TABELA V.

Anul	Volume	Valoare	Observațiuni
1932	287	12500	Dela 1.I.—31 XII
1933	443	15000	"
1934	317	14250	"
1935	427	12000	"
1936	487	12000	"
1937	325	12000	"
1938	466	16584	"
Total	2748	94334	

Nici această problemă nu ne mulțumește deplin. Biblioteca are mai mult de 40 % din material, nelegat. Este nevoie a se afla și aici o soluție

pentru accelerare lucrărilor de conservare mai ales a periodicelor. Pentru tipărituri mărunte, foi volante, am introdus dosarele, cari deocamdată, până la aflarea altor mijloace se pot folosi, apărând în parte materialul adunat în ele.

Curățirea și controlul colecțiilor s'a făcut în luna August. Curățirea a fost făcută cu aspiratorul electric și cu mijloace manuale. Lipsa unor metode de deparazitare, curățire și desinfectare chimică este și aici simțită. Intreg depozitul, dușumeaua, rafturile, — lăsând la oparte scheletul lor, care este din metal, — ferestrele, ușile, etc., fiind necesară repararea sau înlocuirea lor deoarece stricăciunile care le produc carii și moliiile apoi lumina prea mare, sunt din ce în ce mai evidente.

Pentru a o reda adevăratei ei meniri, biblioteca are nevoie în primul rând de următoarele:

1. Mutarea școalei primare din parterul clădirii;
 2. Transformarea școalei în depozit;
 3. Completarea personalului special pregătit pentru lucrările bibliotecare
 4. Inceperea lucrărilor pentru un fișier general al tuturor bibliotecilor din oraș, așa precum a fost conceput și expus cu ocazia congresului cultural.
- Dau cele de mai sus, ca proiecte platonice, dar realizabile, dacă...

N. D. Covacia

Strofi...

Lingușitorii sunt oamenii cei mai nesupuși.

*

Tirania crește din lingușire.

*

Când n'ai icoană la care să te închini, ajunge să te uiți la copii...

*

Mai sigur e că greșești totdeauna, decât că nu greșești niciodată.

*

Un om mare nu părăsește adevărul.

Strapi din cascada vieții...

De sentimente scapi mai greu decât de patimi.

Lacrimile sunt tributul pe care îl plătește sufletul către trup.

Cine s'a uitat odată în el, rămâne totdeauna cu privirile plecate.

In suflet poate coborî numai cine îl are.

In sfinți, viața și moartea sunt asemănătoare. Numai în noi sunt potrivnice.

Sfinții nu se mai schimbă prin moarte. Ei sunt aceiași din viață.

Ca să poți păstra viața în moarte, trebuie să trăiești moartea n viață.

Cine trăiește în sfințenie, moare în eroism; cine trăiește în eroism, moare în sfințenie.

Numai prin sentimente se poate păstra voința.

Prin artă, omul dă înțeles vieții.

In amor încape numai ură; în iubire încape numai milă.

Prin rău am intrat în suferință, și numai prin suferință ieșim din suferință.

Sfințenia începe prin suferință, eroismul sfârșește prin ea.

Moartea e viață numai pentru cel ce o primește. Pentru cel ce o dă, moartea e moarte.

Erou e numa acela care dă adevărul și primește moartea.

Fă totdeauna binele, căci în el e și adevărul și frumosul. Fă binele bine, căci e singura lui dovadă că e bine.

Spune adevărul pentru Dumnezeu; fă binele pentru oameni; iar pentru tine, caută frumosul.

Gh. Moșiu

Colt limbistic

— îndreptar ortografic —

Cum scrim — și cum ar trebui să scriem

2. — »...ca și...«. Are două întrebări: una corectă, logică, literară, când exprimăm al doilea termen al pozitivului sau comparativului de egalitate. Ex.: »s-a ridicat prin propriile sale merite, — ca și tată-său«; »e vioaie și sârguitoare — ca și colegele ei...«

sau — comparativul:

»s-a purtat tot atât de urât, ca și ceilalți,« —și alta necorectă, illogică, neliterară, — când din teama de a nu deveni ridicoli prin neevitarea cacofoniei, sau din completa ignorare a limbii literare, deci și a gramaticii, folosim pe »...ca și...« în astfel de construcții*)»...i-am făcut atent ca și prieten« (!) »i-a făcut datoria ca și Român« (!!) »i-am făcut vizită ca și colegă«.Dar cum? — veți zice — ca colegă este cacofonic și mai adineăuri chiar dta ai folosit expresia »ca și colegele.« — În propoziția de mai sus construcția este corectă; în construcția »i-am făcut vizită...« nu mai merge intercalarea conjuncției și. Totuși cacofonia se poate evita ușor, ocolind-o. Ex.»i-am făcut vizită colegială« sau »camaraderească« sau »ca prietenă și colegă...«Nu vei zice niciodată: »știam că casa noastră este aproape«; iar dacă vei spune: »știam că și casa noastră...« — această expresie are un alt înțeles. Vei putea înlătura însă cacofonia pătrând și (=în același timp) înțelesul inițial, dacă vei spune: »știam că locuința (domiciliul, proprietatea) noastră este aproape.« Înlocuim deci cuvântul care ne supără auzul printr'un sinonim.Așadar construcțiile cu și sunt greșite nu »ca și așezare« ci »ca așezare« a lui și fără nici-o noimă, unde nu trebuie. Acestea nu vi le

*) Obișnuit ele sunt întrebinate de autodidacți și semidocti.

spun «ca și publicist» ca să mă aflu în treabă, ci *ca om* (nu ca și om) care se pricepe cât de cât în ale gramaticii.

3 — al optulea sau al optălea? — Mă întreba cineva: de ce al optulea și nu al optălea? — sună mai plin, mai sonor. — Aici, ca în multe alte cazuri, nu poate fi vorba de sonoritate ci de corectitudine. Terminațiunea numeralului ordinal (care arată ordinea, al câtelea...) este -lea. Așadar: cinci — al cincilea, nouă — al nouălea, șase — al șaselea, opt — al opt(u)lea u răsare după consonantă totdeauna: pom — pomul, băiat — băiatul, opt — optul. Deci al optulea și nu al optălea, care este o influență greșită a lui nouă.

4 — »percepe — precepte«. Din alăturarea acestor două forme s-ar putea să nu percepeți prea mult; dar dacă le adăugăm perechea: »perceptor — preceptor« sunt convins că ați înțeles deosebirea dintre una și alta. Vreți să o înțelegeți și mai clar? Să luăm formele verbale: a percepe - percepere ; a pricepe - pricepere

Ați priceput?

Al. Constantinescu

Strapi...

Trinerii mor mai ușor și trăiesc mai greu; bătrânii trăiesc mai ușor și mor mai greu. Ei nici nu trăiesc nici nu mor la fel.

*

Fericirea și nefericirea sunt la extremele vieții, și numai oamenii de extreme le cunosc.

*

Moartea e ușoară pentru cei cari a fost viața grea; și e grea pentru cei cari cari a fost viața ușoară...

*

Putem trăi cu păreri, dar nu putem muri decât cu convingeri. — La trecerea dintr'o lume în alta, ne trebuie »rezistențe«.

Cronica dramatică

„Azilul de noapte“. — Dramă în 4 acte de M. Gorki
traducere de I. Nădejde

— Ansamblul Teatrului Regina Maria —

E de mult cunoscută această piesă a lui Maxim Gorki. Mulți o contestă ca operă dramatică. Au dreptate. Drama lui Gorki nu e croită după regulile teatrului. Nu are acțiune, nu are conflict. Ne având conflict nu are nici eroi, adică personaje principale care să determine acțiunea. Dar, oare, voit-a autorul să ne redea o acțiune, să ne facă să urmărim un conflict, să ne prindem de un anumit personaj pe care să-l socotim erou sau caracter? Nu se poate deduce de nicăiri o asemenea intențiune a lui Gorki. Nu prin aceasta trăiește opera lui teatrală ci prin *atmosfera* pe care isbutește să o creeze, prin care ne impresionează și ne stârnește simpatia în favoarea tipurilor abjecte peste care proiectează lumina rampei — sau înțelegerea fantezistă a lectorului.

Și ce mai lume: un fiu de hoț, un sepcar pișicher, un actor ratat și alcoolizat, un lacătuș bețiv, un cismar scandalagiu, un baron decăzut, o femeie de stradă cu capul înfășurat în romanele vremii, o soție adulteră și cu intențiuni criminale, o fizică muribundă, — și printre ei, rătăcit și temător de autoritatea polițienească, figura tolstoiană a unui pribeag înțelept și blând, împăciuitor și uman, care dispare precaut la primul svon de scandal...

Locul unde se adună toți vrând-nevrând, unde predică bătrânul și unde își face ucenicia revoluționarul de mâine? — Un azil de noapte, exploatat de un proprietar hrăpăreț, bleg și încornorat pe față de o femeie mult mai tânără decât el, care-i și face de petrecanie.

Iată »atmosfera« gorkiană. Și, în general, atmosfera romanului și teatrului rusesc prerevoluționar.

Un conștiincios regisor, rusul Stanislavsky, n-a neglijat, la punerea în scenă, nici zdrențele ultracârpite, nici semințele de dovleac pe care o gingașe actriță de-a noastră nu învățase încă să le spargă între dinți, deși era la a 50-a reprezentație.

Interesant: piesa nu îndeplinește condițiunile dramatice, aduce pe scenă o atmosferă rusească ce n-are nimic de-a face cu actualitatea — și totuși trăiește! Tipurile ce ni-apar pe scenă nu sunt construite masiv ci schițate fragmentar — și totuși trăiesc! Lumea lui Gorki e din caleafară de murdară, ticaloasă și abjectă — și totuși nu ne repugnă! Unde să fie secretul acestei înțelegătoare simpatii cu care așteptăm desfășurarea reprezentației?

Misterul rusesc? — S-a spus demult că rețeta unei creațiuni literare rusești este dintre cele mai simple: o prostituată bețivă și sentimentală, un polițist bețiv și hoț, unul sau doi studenți bețivi și revoluționari, și alte câteva tipuri ocazionale de »mojici« și intelectuali ratați. Toți aceștia puși să vorbească despre Dumnezeu, despre adevăr, despre *Om*, virtute, dreptate și despre ceva ce va să vie... — și iată romanul sau piesa de teatru dinainte de războiu. Dar astăzi? Dece ne impresionează și astăzi această atmosferă rusească antebelică, prerevoluționară?!

* * *

Dnii R. Bulfinski în rolul bătrânului și I. Morțun în al actorului ratat ne-au prezentat din nou câte o față a marelui lor talent. Dl T. Bulandra ne-a surprins nu numai prin zdrențele în care ni s-a înfățișat — Dsa, arbitrul eleganței masculine în teatru — ci și prin interpretarea unui rol epizodic, pe care l-a ridicat la înălțimea talentului său. Cu un singur lucru nu ne-am împăcat. Il urmărim pe dl Bulandra pe scenă de peste 25 de ani. Ii cunoaștem machiajul, costumele, ținuta, inflexiunile vocale, gesturile — tot! Dar nimic nu ne-a supărat și nu ne supără ca acel »hors-texte« pe care Dsa ni-l servește cu regularitate în absolut toate rolurile pe care le interpretează. Ne pare puțin demn de crezare ca toți autorii — fără excepție, toți! — pe care i-a jucat Dl Bulandra să fi scris în text (de multe ori repetat) aceleași și-aceleași expresii pe care le auzim din gura dlui T. Bulandra de peste un sfert de veac: »Ei, firește, firește...« sau: »firește că da, (moșule) firește că da!...«!

Nu zic: o fi frumos, poate chiar... literar, dar... nu știi cum... — nu, Dle Bulandra? — Firește că da!!

* * *

Ne-am ocupat până astăzi în cronicile noastre cu piese, autori, actori, regisori. Iată însă că ni se impune cu imperioasă necesitate un element pe care până acum l-am omis sistematic dintr'o condamnabilă ignoranță. E vorba despre impresar. Pardon! Nu e vorba despre cel care aleargă din om în om să plaseze bilete pentru o reprezentație cumpărată de el mai dinainte.

Nu! Impresarul cel nou este un fel de »producător« din marile studio-uri americane, omul care pune la punct tot pentru a oferi un spec-

tacol de înaltă artă — tot astfel cum un arendaș ar face legătura dintre capital și muncă pentru a ne servi pe masă o mămăligă extra sau o jimblă de lux (din cea mai fină făină de grâu).

E-e-aci 'nainte nu va fi suficient să ținem seama de piesă, autori, actori și regisor. Aceștia toți la un loc nu fac un ban dacă nu vom avea garanția celui ce ni-i prezintă. — Putem noi să-i cunoaștem piesa lui Gorki, deacum 30—40 de ani, — îi putem ști pe dnii Bulandra, Bulfinski, Morțun, de 30—40 de ani — nici ei, nici Gorki, nici piesa nu ar valora nimic fără elementul cel nou, fără *prezentator*. Urmăriți-mă: reproduc textual afișul:

«*Sică Alexandrescu prezintă capodopera celebrului scriitor Maxim Gorki Azilul de noapte. După montarea marelui regisor rus Stanislavski, cu cei mai mari actori ai teatrului românesc*». Urmează fotografiile celor mai mari actori, plasate în colțuri. Dar pentru că, din ce motiv nu știu, fotografia unuia dintre »cei mai mari« nu apăruse pe afișul cât un cearșaf de pat, s-a aplicat o banderolă de-acurmezișul cu următorul adaos: »*marele* comedian I. Morțun va apare în *formidabila* sa creație«...

Veți fi înțeles, însfârșit, rolul pe care-l deține dl Sică în reprezentarea piesei lui Gorki pe scena teatrului din Arad: este formidabil de indispensabil!*)

* * *

Dar iată că și dlui Sică Al. îi face o neleală concurență. Cine? tocmai Naționalul, inchipuiți-vă! Ascultați și pe cei dela Națională:

»Ansamblul Teatrului Național din București

George Calboreanu, *prim artist* al T. N.

G. Demetru, *prim amarez* al T. N.

Celebra artistă Marioara Voiculescu, *cea mai mare* artistă a României — *Cea mai sublimă* iubire »O femeie îndrăcită« — 3 acte **a** (sic!) *celui mai curajos* autor dramatic Steve Passeur — Decoruri *splendide* și o mare bogăție de toalete moderne dela *cele mai mari* case din Paris«.

Să recapitulăm: In cea mai sublimă iubire a celui mai curajos autor dramatic, într'o mare bogăție de toalete dela cele mai mari case din Paris apar celebra M. V., cea mai mare artistă a României, împreună cu primul artist și primul amarez (sesizați distincția) ai Naționalului din București.

O astfel de cinste n-a văzut Aradul decând există teatru comunal!

Desigur, cei mai mari intelectuali vor fi cei mai prezenți în seara celei mai celebre reprezentații.

Al. Constantinescu

*) Atâta numai că până la apariția dlui Sică Alexandrescu ansamblu dela »Regina Maria« ne obișnuise cu cele mai eștute reprezentații. De data aceasta dl Sică ni l-a escamotat pe G. Storin, deși îl afișase cu fotografie... Asta se pare a fi metodă pur autohtonă — și foarte pușin americană.

Actualități

„Cercul Românesc” al Aradului

În numărul precedent al revistei, în cadrul unui reportaj mai dezvoltat tratam problema »cercului românesc» din Arad, — care există și nu există. Există, — pentru că are sediu și regulament de funcționare; nu există — pentru că nici un reprezentant de autoritate nu-i ia în serios existența și nici o familie din Arad, nici măcar a vreunuia dintre puținii membri cari i-au rămas credincioși, nu-l poate frecventa. În continuarea reportajului arătam neajunsurile ce decurg din această rezervă a societății românești arădane față de actualul »cerc» și profitul pe care-l trag din această situație domniile reprezentanți ai trustului monopolizator Dacia-Palace-Bulevard. Arătam apoi părerile Comandantului Diviziei I Cavalerie, dl general Petre Georgescu, privitoare la organizarea pe baze largi a unui »Cerc românesc» care să satisfacă toate exigențele Românilor din Arad, sau, în ipoteza că acest plan ar întâmpina oarecare greutate în realizarea lui, reorganizarea actualului »Cerc militar» și creierea în cadrele lui a unei secțiuni »civilo-militare» care să răspundă unor imediate și absolute necesități. Sfârșiam articolul exprimându-mi convingerea că »Cercul românesc» al Aradului se poate înfăptui prin înțelegerea celor patru reprezentanți ai autorității statale: P. S. S. Episcopul, Comandantul Diviziei, Prefectul județului și Primarul Municipiului. Dacă aceștia, adunându-se la un loc, vor încerca să voiască toți în acelaș fel, »Cercul românesc» va fi înfăptuit. Indicam și localul: cel de-al doilea imobil al Prefecturii județului; local central, impunător, cu numeroase dependințe, cu o admirabilă sală festivă, etc. Pe vremea când apărea articolul nostru precedent, acest imobil prezenta dezavantajul de a fi fost locuit și de prefect și de unul dintre ajutorii de primari. Azi nu mai este locuit de nimeni — ambii demnitari evacuând locuințele deținute.

Situația rămasă încă necalmă pe urma evenimentelor prin care am trecut, ne împiedecă să continuăm a desbata pe larg, așa cum începusem, această problemă a »Cercului românesc» din Arad. Astfel că amânăm deocamdată relatarea felului cum văd înfăptuirea »Cercului» P. S.

S. Episcopul Andrei, dl Primar al Municipiului și dl Prefect al județului. Nadăjduim însă că de îndată ce preocupările de interes exclusiv național vor ceda locul preocupărilor obștești locale, odată cu expunerea punctelor de vedere ale distinsilor reprezentanți mai sus amintiți vom încrusta la această rubrică a actualității începutul de realizare a noului «Cerc românesc».

Monumentul Unirii din Arad

Am publicat în numărul trecut al »Hotarul«-ui o foarte amplă dare de seamă a dlui L. Nichi despre activitatea comitețelor de până acum pentru ridicarea Monumentului Unirii în orașul nostru. Odată cu darea de seamă am publicat *Statutele* pe baza cărora comitetul de până atunci se transformă, începând dela 2 Februarie a. c. în societatea: »Acțiunea pentru ridicarea Monumentului Unirii în Arad« și Actul de Constituire al acestei Societății, completat cu membri comitețului și ai biroului.

Potrivit Statutelor, s-au lansat prin membri comitețului liste de înscriere de membri activi și sprijinitori, liste însoțite de următorul vibrant apel al P. S. S. Episcopului Andrei, președintele Acțiunii. Il reproducem în întregime, el constituind o pagină din cronica Aradului românesc.

Apel. Mărețul act al Unirii tuturor Românilor într'o singură țară, nu a fost eternizat în bronz nici după 20 de ani de viață liberă.

Generația noastră nu poate, nu trebuie să se stingă, fără ca mai înainte să-și arate recunoștința față de Unire și de făuritorii ei, prin ridicarea acestui monument care să vestească veacurilor bucuria ce i-a fost sortită neamului nostru să o trăiască o singură dată în vijelioasa lui viață.

Monumentul Unirii se cere ridicat aici în Arad, la această poartă de intrare a țării, unde a fost pregătită Adunarea națională dela Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 și unde el va fi o pecete veșnică pe actualele hotare.

Monumentul Unirii trebuie să răsară din obolul fiecăruia, mic și mare, sărac și bogat, pentruca la temelia lui să stea iubirea de Patrie a tuturor și hotărârea tuturor de a-i păstra pe veci neștirbite slintele hotare.

Români!

Faceți-vă vrednici de măreția zilelor pe care le-ați ajuns răscumpărându-vă prin simbolică dărnicie eliberarea voastră din robia milenară.

Fiiți mândri că vă puteți astfel achita o atât de modestă îndatorire față de Patria pe veci unită.

Arad, 20 Februarie 1939.

Tresărirea Nației

Am trăit în ultima decadă a lui Martie zile de cumplită înfrîngere dar și de neasemuită epică națională. Un dangăt al clopotu de alarmă ne-a ajuns de departe. Nu-i urmă nici o primejdie; doar semnalul de prevestire... Și dintr'o dată nația a tresărit! creștele Apusenilor au prins glas tulnicele și buciumele freamăt, s aprins focurile pe plaiurile Moldovei, iar de prin hățișuri de colțenești s-au revărsat spre poale de munți șuierând pandurii... zângănit surd de arme, un du-te-vino în pas alergător, o toaletă nu bine căptușită cu muniții — și al doilea răsărit de soare și-a trîșulitele timide ale începutului de primăvară în ziduri de piept omenești, în guri de oțel îndreptate spre hotare, în brațe gata să ap pe trăgaci...

Neasemuită pildă, minunată svâcnire a unei nații care vrea trăiască în libertate și să moară unită!...

Mișcătoare spovedanie a credințelor Tale și a jertfei Tale, Ne al meu!

Ion Vornic

Stropi...

In poezie, sufletul este tot: — și cuvintele sunt suflet.

*

Artă adevărată e aceea în care este mai mult suflet decât materie

*

Opera de artă este o fază de trăire. În ea sufletul e mai li uecât materia.

*

Sufletul are libertate numai în artă. Numai în ea nu-l stăpâne materia...

*

E greu să suporti conștiința, dar ei îi este și mai greu.

*

Sfințenia este majestatea eternității.

Cărți

P. P. NEGULESCU:

DESTINYUL OMENIRII

În editura Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol al II-lea” a apărut, în anul 1938, primul volum de 480 de pagini din lucrarea cu nume de mai sus.

Îngrijorat de cauzele și mai ales de remediile ce se propun pentru înlăturarea crizei, prin care trece omenirea în zilele noastre, autorul este preocupat cu atâția alți oameni de știință sau simpli muritori pe rând de problema *destinului omenirii*.

Și cu drept cuvânt. Căci dacă prin „*destin*” noi numai înțelegem, ca acei din antichitate, o fatalitate căreia îi sunt de-o potrivă supuși și oamenii și zeei, ci numai *ceea ce poate deveni omenirea în viitor*, prin jocul natural al factorilor cunoscuți care-i determină astăzi evoluția, este evident că nu poate fi nimic mai ispititor decât încercarea de-a-ți da seama ce ar putea să ajungă a fi, mai curând sau mai târziu, lumea, al cărei sbucium îl trăim și care ne preocupă astăzi atât mai mult.

O urmare imediată a acestei crize este că s'a sfărîmat vechea *unitate sufletească*, care asigura altă dată liniștea lăuntrică a Statelor și care făcea în împrejurările grele ce se iveau, tăria de neînfrânt a fiecărui popor.

Astăzi trăim un permanent *războiu al ideologiilor*. [Ideile cele mai diferite, cele mai contradictorii chiar, cu privire la formele de viață, individuală sau colectivă, politică și economică, socială și națională, morală și religioasă, se înfruntă cu dușmănie și se ciocnesc cu violență.

Relațiile dintre clasele sociale sunt departe de-a fi satisfăcătoare. Grija zilei de mâine, care freamătă pe toată lumea din cauza crizelor economice, contribuie într'o mare măsură la îndârjirea crescândă a curentelor sociale extreme. Iar aceste curente alimentează, la rândul or, opozițiile de interese ale Statelor și sporesc încordarea politică între ele.

Se vorbește tot mai insistent de un viitor războiu. Iar cei mai inițiați în tainele lui ni-l descriu în culori îngrozitoare. Când din primele zile ale războiului, care va izbucni fără declarație de războiu, — deci fără această rămășiță inutilă a altor vremuri, după cum se exprimă Generalul Ludendorff în cartea sa apărută în 1936, și intitulată „*Der totale Krieg*”, și se vor arunca asupra celor mai importante aglomerații urbane mii și mii de bombe cu substanțe explosive, cu materii inflamabile și mai ales cu gaze toxice, dezastrul va putea fi imens. Mii de edificii publice se vor dărâma, zeci de mii de case particulare vor cădea pradă flacărilor milioane de oameni — nu numai bărbații în stare de-a purta arme, — ci și bătrâni, femei și copii vor muri în chinuri poate grozave, cum sunt, pe cât se pare, cele pe care le produc iperita și fosgenul.

Toate mințile luminate prevestesc dispariția complectă a culturii și civilizației omenești pe urma unui nou războiu. Lumea civilizată se va cufunda brusc în întunerecul barbariei primitive. Cuvântul faimos „homo homini lupus” va exprima trista realitate a vieții omenești, cu circumstanța agravată că „lupul” va fi de astă dată și turbat. Turbat de durere și disperare, nemișcând alt ideal decât să ucidă și să distrugă pentru ca să se răzbune.

Deci nimic mai firesc, ca în fața atâtor primejdii să ne întrebăm, unde mergem și ce soartă ne rezervă viitorul.

Cu toate acestea autorul ne mărturisește dela început că pentru el *progresul* omenirii este o realitate. Că oamenii n’au rămas aceiași dela apariția lor pe pământ și până astăzi. Că nu s’au schimbat numai *formele* exterioare ci și *fondul* lor sufletesc și că îndreptarea neajunsurilor de cari suferă lumea astăzi n’ar trebui căutată în *schimbarea instituțiilor* ci mai ales în *schimbarea oamenilor*.

În studiul de față autorul nu se ocupă de criza contemporană în ea însăși, adevărat de dezechilibrul economic și social ce s’a produs, ci de *curențele de idei*, pe cari ea le-a provocat, de *repercusiunile ei ideologice* sau mai exact de *atitudinile*, pe cari le-au adoptat față de ea unii din cei ce caută remediile acestei crize.

Un aspect al crizei, care a provocat și la noi o anumită *atitudine* față de instituțiunile noastre politice și sociale a fost „șomajul” intelectual.

Fiind vorba de oameni mai culți, ei au transformat repede nemulțumirea lor subiectivă într’o răsvrătire în contra ordinii sociale existente, în care ei nu-și pot afla nici un rost.

Ei pretind Societății și Statului să le asigure și lor existența.

Un student îi povestea autorului, cum l’a »*înselat*» Statul, punându-l la dispoziție școlii pentru ca pe urmă să-l jase să moară de foame.

În contra unor asemenea afirmații, cari aruncă *întreaga* vină asupra Statului, se pot aduce o mulțime de argumente.

La sporirea numărului intelectualilor n’a contribuit numai nevoia în care s’a găsit Statul, imediat după terminarea războiului, când a trebuit să facă față unor nevoi administrative mult sporite ci și *dorința maselor populare* de a se cultiva, un fenomen care s’a produs în întreagă Europa imediat după războiu.

A oferi însă posibilități de cultivare la cât mai mulți, nu înseamnă a contracta față de toți obligația de a le asigura viața.

Statul este un organism social cu anumite funcțiuni de îndeplinit și nu poate lua în serviciul său mai multe elemente de cât are nevoie fără grave prejudicii pentru bunul mers al serviciilor sale și pentru bună starea cetățenilor săi.

Dar datoria Statului de-a asigura tuturor cetățenilor existența ar însemna în acelaș timp pentru Stat dreptul său de-a *monopoliza* munca tuturor. Căci numai așa poate Statul să satisfacă această obligațiune a sa.

Este regimul comunist pur.

Fiind întreținut de către Stat, individul devine, în toată puterea cuvântului un sclav al lui.

Și iată cum, zice autorul, dorința, atât de firească, ca aceea a vremelnicilor noștri proletari intelectuali de-a se bucura de asistența Statului, ri-

dică numai decât problema, atât de complicată și de gravă, a *organizării sociale*.

Și întrucât la noi nu s'au produs, în legătură cu această nouă organizare socială, curenți de idei *independente*, urmează să fie analizate acelea cari se manifestă cu atâta sgomot în străinătate și cari își exercită influența și la noi.

Iar *direcția* acestor curenți este în general aceea a intervenției Statului în mecanismul fenomenelor economice, intervenție care, fie că este pentru a »*dirija*« sau a »*socializa*« producția bunurilor economice, a dus pretutindeni la o restrângere mai mult sau mai puțin considerabilă a libertății individuale.

Înainte însă de-a trece la analiza acestor noi curenți de idei, trebuie stabilit dacă *tulburarea această adâncă a vieții contemporane*, căreia i se dă numele de criză este o *criză de structură* sau numai o *criză de adaptare* la noile condițiuni economice și sociale create de războiul mondial. Ca să putem stabili aceasta trebuie să pornim, cu autorul bineînțeles, dela caracterele dominate ale structurii actuale ale lumii civilizate și care caractere sunt: *democrația în ordinea politică și capitalismul în ordine economică*. Trebuie să vedem la ce neajunsuri au dus ele și să cercetăm dacă aceste neajunsuri erau fatale sau se puteau evita. Numai o astfel de cercetare ne va arăta dacă trecem prin greutăți vremelnice, *cari nu vor ruina așezămintele ce adăpostesc viața noastră actuală*, sau dacă relele de astăzi nu pot fi înlăturate decât printr'o prefacere adâncă și radicală a întregii structuri a societăților contemporane. Numai o asemenea cercetare ne va arăta dacă noi trăim acum într'o lume ce »*trage să moară*«, după cum se exprimă un scriitor german Ludwig Bauer.

A — Regimul democratic, zice autorul, nu funcționează în mod satisfăcător aproape nicăieri. Dovadă marea reacțiune ce s'a deslănțuit în contra acestui regim aproape în toate țările și înlocuirea lui efectivă cu alte forme politice în unele țări.

Și cu toate aceste istoria stă mărturie, că popoarele cele mai înaintate în cultură și în civilizație au dus altădată lupte mari și grele pentru cucerirea drepturilor individuale și libertăților cetățenești, ce formează esența regimului democratic.

Și autorul se întreabă, dacă popoarele ce au purtat aceste lupte erau ele atât de lipsite de judecată și își cunoșteau atât de puțin interesele, încât să alege cu atâta orbire după un regim politic ce nu le putea fi decât dăunător.

Trecând în revistă toate frământările politice interne ale Angliei din secolul al XIII-lea până la finea secolului al XVII-lea, autorul ajunge la concluzia că la origina schimbărilor politice de cari a fost vorba (adecă trecerea dela absolutismul monarhic la monarhia constituțională), *n'au stat ambițiile politice ale maselor populare*, — dorința lor bunăoară de a lua parte la guvernarea Statului, numai pentru plăcerea sau pentru mândria de a juca un asemenea rol. Absorbite, împovorate chiar, cum erau, de grijile existenței lor precare, masele populare n'aveau timpul să se gândească la așa ceva. Iar sentimentul de umilință, pe care nu se putea să nu l-il impună sărăcia sau mizeria lor, le împiedeca să se lase ademenite de visuri nebunești de mărire. La originea acestor aspirații democratice au stat totdeauna nevoile

de apărare ale maselor populare în contra abuzurilor absolutismului monarhic, acuzuri, care uneori erau așa de mari încât le turburau liniștea, le îngreuiiau viața și mai mult încă le împiedecău dezvoltarea normală.

La acelaș rezultat ajunge autorul studiind cauzele revoluției franceze dela sfârșitul secolului al XVIII-lea. Numai că aici revoluția politică, ce tindea la limitarea absolutismului monarhic, a fost completată de o revoluție socială, care schimbă radical, în direcția democrației moderne, vechea structură a Societății.

Și la originea acestei revoluții n'au stat ambiții politice nesănătoase ale marilor masse populare. dorințe nechibzuite ale lor de-a juca un rol în Stat, sau chiar de a-l conduce. Au stat numai nevoi reale și legitime ale lor de a se apăra în contra abuzurilor absolutismului monarhic. Cu un minimum de cruțare, acele mase și-ar fi văzut în liniște de treburile lor și nu s'ar fi aruncat în luptele, atât de pline pentru ele de riscuri mari pe cari le-a purtat.

La introducerea în celelalte țări europene a noului regim democratic, în cursul veacului al XIX-lea a mai contribuit, pe lângă nevoile din cari a isvorit constituționalismul englez și francez și *imitația*. Imitație justificată de progresele mari pe cari le-a făcut poporul englez și cel francez grație drepturilor și libertăților cetățenești dobândite.

Că aceste progrese, cari impresionau pe cei ce luau cunoștință despre ele, se datorau, în cea mai mare parte, regimului democratic, nu mai încapă îndoială. Dacă masele populare n'ar fi avut dreptul de vot, guvernării nu s'ar fi preocupat prea mult de ele. *Partidele politice*, cari, în regimul parlamentar, își dispută puterea, se întrec în alegeri să făgăduiască alegătorilor cât mai multe îmbunătățiri, pentruca o parte din ele cel puțin să *trebuiească* a fi ținute. Și în general unde *cinstea politică* nu este prea scăzută, rezultatele au fost destui de bune. Intrecerea partidelor politice de-a servi masa populară, ca să le câștige voturile, a contribuit într-o măsură apreciabilă la realizarea progreselor materiale și morale ale maselor. *Căci în starea de evoluție în care se găesc astăzi, oamenii stau încă sub stăpânirea precumpănitoare, dacă nu exclusivă a egoismului; ca să facă binele pentru alții, oamenii trebuie să aibă un interes oarecare al lor: altfel numai de dragul aproapei, cum propovăduiește cu atât de mult zel, dar cu atât de puțin succes creștinismul, oamenii fac binele mai greu sau nu-l fac deloc.*

În regimul democratic deci, egoismul firesc al *guvernărilor* cu mandat limitat și cu obligația de a da socoteală de modul cum au exercitat acest mandat, își găsește *frâul necesar*, în necesitatea de-a ținea seama de nevoile *guvernaților*. Acolo unde acest frâu nu funcționează vina nu este decât a guvernărilor, cari nu aplică sancțiunile convenite.

Mai departe democrația aducând siguranța persoanei și a avutului ei garantând în ordinea morală libertatea de conștiință — cu toate corolarile ei: libertatea credințelor religioase, a cugetării științifice și filosofice, a cuvântului rostit și scris, desființând privilegiile sociale, a fost o adevărată binefacere. Ea a permis și mai ales a ușurat ridicarea a nenumărate elemente noi și viguroase din adâncurile maselor populare, ce formează marele rezervor de energii ale națiunilor. Civilizația noastră actuală cu minunile ei tehnice, cu marile sporuri aduse confortului public și privat, cu tot ce se

ridică pe oameni atât de sus de-asupra animalității primitive, a ieșit în bună parte din această eliberare a popoarelor de sub apăsarea vechiului absolutism, în ordinea politică, și a vechilor deosebiri dintre clase în ordinea socială.

Și totuși numai la câțiva ani, după ce trecuse proba de foc a războiului mondial, cele mai violente critici s'au ridicat contra acestui regim politic care a și fost înlocuit în unele state cu regimuri autoritare.

Dacă însă prin democrație înțelegem principiul că puterea supremă în Stat rezidă în popor și că poporul, din punct de vedere legal, e reprezentat de majoritatea adulților ce îl compun, trebuie să recunoaștem că *democrația* rămâne în picioare *de fapt*, chiar și acolo unde pare a fi negată *în drept*. Partidele politice, cari se ridică astăzi cu mai multă înverșunare în contra democrației, precum este partidul comunist, fascist, național-socialist, pun cel mai mare preț pe faptul să sunt »*partide de masă*«. În acest scop ele nu renunță la o reprezentare națională, dar se se silesc să întocmească acea reprezentare în așa fel ca regimul lor să fie asigurat de majoritatea acelei adunări.

Ridicându-se cu atâtă violență contra *democrației*, ei se ridică de fapt contra *technicei* ei, contra *parlamentarismului*, căci nieri reprezentanții noilor regimuri nu pot tăgădui faptul, repetat de atâtea ori în istorie, că atunci când *poporul* nu e mulțumit de regimul pe care i-l impune Statul, se răscoală și-l răstoarnă.

Regimul parlamentar, acolo unde parlamentul poate împiedeca orice acțiune a guvernului, ceea ce nu este cazul nici în Elveția nici în America suferă într'adevăr de unele neajunsuri, cari pot justifica invinuiri ce i se aduc. Una din cele mai grave invinuiri este că nu se pot lua la timp măsurile convenite în anumite împrejurări grele din cauza lungilor debateri la cari dă naștere precum și din cauza predominării — în unele parlamente — interreselor particulare asupra celor publice.

Totuși aceste neajunsuri au putut fi uneori îndepărtate atunci când a fost absolută nevoie și fără a se înlătura definitiv sistemul de guvernare, dovadă dictatura legală (adecă consimțită de Parlament) a lui Poincaré din 1926, și cea de altă natură a regelui Alexandru al Serbiei din 1929.

Aceste neajunsuri ale parlamentarismului sunt desigur reale, și autorul se întreabă numai dacă ele sunt *inerente* sistemul democratic pe care-l reprezintă sau ele trebuiesc atribuite numai modului defectuos cum funcționează parlamentul în actualul stadiu de evoluție al omenirii. Este adecă regimul democratic rău în sine sau funcționează numai rău.

Autorul citează o mulțime de scriitori: juriști, sociologi, oameni politici etc., cari toți ajung la concluzia că regimul democratic este singurul care corespunde firei omenești și înăuntrul căruia omul poate aspira să ajungă la o dezvoltare sufletească tot mai desăvârșită.

Așa bunăoară juristul german *Hans Kelsen*, profesor la facultatea de drept din Colonia susține că la rădăcina ideii democratice se găsesc *două instincte fundamentale* ale omului ca ființă socială: *nevoia de libertate* și *nevoia de egalitate*. Nevoia de libertate este de sigur o moștenire dela animalele din mijlocul cărora au ieșit oamenii; nevoia de egalitate este specific omenească.

Este mai mult ca probabil că atunci când oamenii au început să trăiască în grupări mai mult sau mai puțin întinse, *mărginirea fatală a liber-*

tății lor, ce le era impusă de necesitățile vieții în comun, i-a făcut să sufere. Iar această suferință a crescut pe măsură ce grupările omenești au devenit mai complicate și pe măsură ce *regulele vieții* în comun au devenit mai *riguroase*. Observarea „*ordinei sociale*,” ce luase naștere, presupunea constrângerea, iar aceasta din presupunea o autoritate care să comande, cu dreptul de-a pedepsi pe cei ce nu i se supuneau. *Atunci s'a trezit în conștiința oamenilor supuși unui asemenea regim nevoia de egalitate.*

Ordinea socială le părea tuturor necesară, altfel, viața în comun, care le aducea atâtea foloas, nu era posibilă. Dar aceasta ordine trebuia să se întemeieze pe altceva decât pe forță. *Li se părea anume că drepturile nu se puteau întemeia decât pe dreptate.* Iar dreptatea cerea ca, la stabilirea regulilor ce alcătuiau ordinea socială să ia parte toți, de o potrivă, toți fiind de-o potrivă oameni. Numai o asemenea participare egală la întocmirea și aplicarea *ordinei sociale* și prin urmare la autoritatea ce comandă în fiecare din grupările lor, li s'a părut oamenilor că putea satisface atât nevoia lor de *libertate* cât și nevoia lor de *egalitate*. *Pe cea de libertate* mai întâi, fiindcă supunându-se regulilor *ordinei sociale*, se supuneau propriei lor voințe, de vreme ce hotărau ei singuri. *Pe cea de egalitate* apoi, întrucât la stabilirea acelor reguli lua parte toți de-o potrivă.

Fără o asemenea conciliere a instinctelor fundamentale ale oamenilor cu necesitățile vieții în comun, nevoia de libertate ar fi dus la anarhie, iar nevoia la egalitate la invidie, ură și acte antisociale.

Transformarea nevoii ancestrale de libertate fizică în libertate politică și a nevoii, nu mai puțin vechi, de egalitate socială în egalitate juridică, au ferit societățile omenești atât de desordini cât și de ostilități lăuntrice permanente.

În schimb după *Gustave le Bon* de exemplu una din primejdiile de căpetenie ale dictaturilor stă în faptul că ele duc totdeauna la *slăbire*, mai mult încă la o *înjosire* a caracterului celor ce le suferă acțiunea. Ne mai putând avea nici o inițiativă, oamenii, sub regimurile dictatoriale, se desvază să mai voiască; ne mai având nici o răspundere ei devin nepăsători, apatici, gata să primească orișice. Ei se întorc la psihologia deplorabilă a sclavilor din timpurile străvechi. Iar autoritatea dictatorilor fiind și prin definiție sustrasă oricărui control, erorile lor pot, cum o dovedește istoria, să târească popoarele către dezastre ireparabile.

Părerile de acest fel, care nu sunt rare și nici neînsemnate, și peste cari nu se poate trece cu ușurință, ne arată că, cu toată graba adversarilor democrației de a o vedea înmormântată, pentru opinia publică mondială, cât mai curând și definitiv, *perspectivele ei nu sunt prea întunecate, iar problema viitorului ei rămâne deschisă.*

B — Alt caracter dominant al structurei actuale a lumii civilizate este, în ordinea economică, **capitalismul**.

Prin capital se înțelege astăzi o acumulare de mijloace financiare și tehnice, care permit celui ce dispune de ele să producă mai mult și mai bine decât ar putea produce fără ele.

Ideia capitalismului apare astfel ca stând în strânsă legătură cu ideea producției.

Totuși această producție n'a putut lua proporții mai mari decât atunci când s'a descoperit posibilitatea de a se utiliza unele forțe ale naturii,

incomparabil superioare, ca eficacitate, puterii musculare a oamenilor și animalelor, de care se servea mai înainte producția agricolă și industrială.

Am putea zice că cu *descoperirea puterii aburilor* a început propriu zis perioada capitalistă a evoluției omenirii.

Grăție utilizării forțelor naturii, descoperite de către știință, este astăzi cu puțință ca să se creeze produse mai ieftine cu materii prime mai scumpe, cu salarii mai ridicate, cu o remunerare superioară a capitalului și, în definitiv, cu un profit mai considerabil pentru întreprinzători. Urmarea a fost o ridicare neașteptată a nivelului de viață a marilor mase, ceea ce altfel n'ar fi fost posibil.

Dificultatea producției manuale, făcea imposibilă o sporire mai însemnată a salariilor pentru muncitori și prin urmare o îmbunătățire a stării lor fără a primejdui întreprinderile respective, și deci progresul civilizației, ceea ce l-a făcut pe Aristot, cea mai cuprinzătoare minte a antichității, să ajungă la convingerea că o civilizație nu se poate întemeia decât pe sclavie. Sau cum se exprimă Francisc Delaisi „cu cât dor conducătorii Statelor voiau să realizeze mai multă bogăție, mai multă frumusețe, mai multă civilizație, cu atât li se impunea mai mult necesitatea să aplece sub jug grumazul multîmilor infometate“.

„Pentru ca să se poată înălța spre cer, malurile Nilului, uriașii de granit roșcat, ce cântă astăzi încă, sub soarele Egiptului, gloria Faraonilor adormiți., sau pentru ca să se poată ridica pe colinele Greciei, marmora albă a templelor armonioase... au trebuit ca milioane de oameni să ducă, în carierele de piatră din Libia, sau în acele ale Pentelicului, o viață de boi de jug, înzestrați cu gândire“.

Grăție mașinilor sporul salariilor a devenit posibil, fără să mai oprească bunul mers al civilizației. Și de fapt, până la războiul mondial, salariile au crescut treptat, iar starea claselor muncitoare s'a îmbunătățit regulat în tot cursul veacului al XIX-lea.

Masele populare s'au cultivat și și-au făcut educația politică..

Și cu toate aceste o mulțime de intelectuali din cei mai de seamă, inclusiv burghezi afirmă că lumea noastră liberală și capitalistă stă să moară. Iar Mussolini vorbind la 1934 la Milano despre catastrofa din Wal-Street a zis: „Se împlinesc azi cinci ani de când coloanele unui templu, ce părea că sfidează veacurile, s'a prăbușit cu un sgomot imens. Nenumărate averi s'au spulberat. Multe nu vor putea supraviețui dezastrului. Ce se ascunde sub aceste dărâmături? Nu numai ruina atâtor și atâtor indivizi, ci sfârșitul unei perioade contemporane. Sfârșitul acelei perioade, care s'ar putea numi a economiei liberale și capitaliste. Cei cari se uită mai mult la trecut au vorbit de criză. Dar nu este vorba de o criză în sensul tradițional, istoric al cuvântului. E vorba de trecerea dela o fază a civilizației la alta *Nu mai este vorba de economia care pune accentul pe profitul individual ci de economia care se ocupă de interesul colectiv.*“

Iar autorul amintind în treacăt binefacerile economiei colective a bolșevismului, adaugă: „fără a ne lăsa impresionați de vastele perspective ce ni se deschid cu atât de largă generozitate teoretică, să vedem neajunsurile capitalismului“.

Și ajunge la concluzia că nu sistemul capitalist de producție poate fi făcut răspunzător pentru ruperea, prin războiul mondial, a interdependenței

economice ce s'a stabilit între țările industriale și agricole, nici pentru devalorizarea monedelor naționale cari au distrus complect bogăția unor anumite categorii sociale, aducând și cele mai grave complicații economiei naționale a fiecărei țări. Devalorizarea banului prin emiteră în cantități mari de bilete de bancă, a fost aproape pretutindeni o măsură politică de finanțare a războiului și de acoperire a unor nevoi de neînălțurat.

Nu sistemul capitalist în sine este vinovat că, imediat după războiu s'au putut întâlni o *supraproducție* de mărfuri cauzată de sporirea în timpul războiului a instalațiilor industriale cu o *subconsumație* cauzată de sărăcia generală produsă de războiu.

Natural că au fost greșeli și abuzuri.

Dar în principiu însă, nici un sistem de organizare a activităților omenești nu poate fi făcut răspunzător de greșelile sau abuzurile celor ce nu îl aplică așa cum ar trebui. Capitalismul nu e rău, în sine, dar nu funcționează totdeauna cum ar trebui, din cauza capitaliștilor, cari îl mănuesc, uneori cel puțin, cu prea mult egoism, gândindu-se numai la câștigul lor personal și neținând seamă indeajuns de interesele generale care înglobează în fond și pe ale lor.

Capitalismul a fost de o reală utilitate pentru lumea civilizată, căreia i-a permis să facă progrese mai mari și mai repezi decât ar fi putut face acumularea de mijloace financiare și tehnice, pe care i le-a pus la dispoziție.

El a ridicat în dozebi nivelul de viață al claselor de mai jos, cecece a constituit, incontestabil, un fenomen social din cele mai fericite, tot așa după cum și libertatea, care formează temelia regimului democratic, a înlesnit, considerabil, manifestarea pornirilor bune ale firii omenești, dar a înlesnit, în acelaș timp, și manifestarea pornirilor ei rele,

Cât timp pornirile rele ale firii omenești vor rămâne aceleași, oricum am suprima libertățile, neajunsurile de care suferă lumea nu vor dispăre.

De unde rezultă că îndreptarea crizei ar trebui căutată mai mult în îmbunătățirea oamenilor decât în schimbarea instituțiilor.

Cât timp oamenii nu se vor ridica la un nivel intelectual și mai ales etic ceva mai înalt, îndreptarea nu poate fi decât aparentă.

Până atunci să vedem ce forme noi de viață politică, economică și sobială caută unii din contemporanii noștri pentru îndreptarea rețelor de care suferim.

Cea dintâiu în ordinea cronologică, este comunismul rus. 1. Bolșevismul nu a fost o reacțiune contra neajunsurilor pricinuite poporului rus de izbucnirea crizei postbelice, ci realizarea, înlesnită de războiu a concepției socialiste „majoritare”. ce se bucură în Rusia de o favoare deosebită ca ideal economic mai ales.

Iar faptul că această concepție, atât de radicală a putut triumfa atât de repede, din punct de vedere politic, se datorește, pe lângă desamăgiile războiului, exasperării tendințelor liberale atâta vreme înăbușite de absolutismul țarist, care nu îngăduise nici o reformă democratică. Forțele prea mult comprimate fac, precum se știe, explozie, deslănțuind catastrofe ce depășesc cu mult, prin violența lor, efectele, pe cari le-ar fi produs altfel dacă s'ar fi putut descărca treptat.

Autorul făcând o incursiune în istoria Rusiei, demonstrează, ca și pentru Anglia și Franța că mișcarea democratică a fost provocată de greșelile și abuzurile despotismului monarhic.

Locul acestui despotism l'a luat însă foarte repede, o *tiranie politică*, mult mai grea decât autocratismul țarist și un *despotism economic*, ce nu se mai văzuse niciodată până atunci.

Inceputului de regim democratic din *Februarie 1917* i-a urmat lovitura de Stat din *Octombrie 1917*, un adevărat complot, nu o revoluție ca cea din Februarie, urzit de câțiva oameni în frunte cu Lenin și Troțki.

Că această lovitură a fost posibilă, se datorește profundeii desorganizări a Societății rusești și demagogiei bolșevicilor, cu ajutorul căreia au eștigat masele țărănești, cărora le-au fâgăduit pământurile boerilor.

S'au convins însă repede țărani că sub bolșevici, stăpînirea pământului nu era, pentru țărani decât obligațiunea de a-l munci, nu și dreptul de a dispune de roadele lui, — iar în locul dictaturii proletariatului s'a instaurat dictatura *asupra* proletariatului, care proletariat nu mai dispunea de nici o libertate, nici măcar de aceea de a-și alege locul și condițiunile în care îi convenea să muncească.

După constituția din 1918 nu erau recunoscuți cetățeni decât lucrătorii industriali, soldații și țărani, celelalte clase urmând a fi desființate în drept și exterminate în fapt, căci dacă după Friedrich Engels Statul burghez nu a fost decât instrumentul de distrugere al clasei subjugate și exploatare, sub un regim comunist, Statul nu poate fi decât instrumentul de distrugere al burgheziei.

Toate libertățile individuale au fost desființate.

Astfel: *Libertatea cugetării* cu corolariile ei firești — presă, întruniri, asociații. Heriot, întorcându-se din Rusia Sovietică a declarat la Praga, unde se oprise că „cea mai mare cucerire pe care Rusia actuală ar avea-o de realizat, ar fi aceea a libertății de cugetare, a acelei libertăți, fără de care nu poate exista o națiune liberă, nici un stat modern.”

Libertatea fizică: cu corolariile ei firești: inviolabilitatea domiciliului, necesitatea unui mandat în regulă spre a putea opera o arestare, interdicția de-a pronunța o condamnare fără ca acuzațul să fi fost judecat.

Iar principiul liberei dezvoltări a personalității omului, care a jucat un rol așa de însemnat în dezvoltarea atât de impresionată a lumii contemporane, și care înseamnă în ordinea practică, posibilitatea pentru fiecare de a-și alege profesiunea ce-i place și de-a o exercita unde vrea, acest drept elementar a încetat de-a mai exista în Rusia. S'a decretat pentru toți munca obligatorie: Fără muncă nu e pâine. Nimeni însă nu poate munci ce vrea, cum vrea și unde vrea. Muncitorul rus nu este liber nici să se ducă, nici să rămână, acolo unde-i place, acolo unde îl cheamă poate sau îl oprește, o dragoste sau o prietenie. (André Gide).

Iar în schimbul acestui regim de muncă, nu numai silnic, ci de-a dreptul barbar, muncitorii nu au nici măcar condiții de existență mai omenești. Salarii mici și locuințe proaste. *Există însă și privilegiști.* Aceștia sunt membrii partidului comunist, care se menține la putere, practicând la fiecare pas violența și uzând la fiecare pas de teroare. Mijlocul de apărare sau chiar înaintarea într'un asemenea regim este: *delafiuarea* chiar când se practică involuntar de către copii contra părinților. Oamenii nu mai îndrănesc să vorbească, decât doar seara când pun capul pe pernă și când simt nevoia de a răsufla puțin, după intolerabila constrângere din cursul zilei.

Consecințele psihologice și etice ale acestei stări de lucruri sunt după

André Gide, teribile: De sus până jos, pe scara socială reformată de bolșevism, cei mai bine notați sunt cei mai servili, cei mai lași, cei mai plecați cei mai ticăloși. Toți cei cari își țin fruntea sus, sunt secerati sau deportați unul după altul. „Și poate că în curând nu va mai rămânea din poporul rus decât călai, profitori și victime. Și comunistul francez *André Gide*, om de altfel de mare valoare, găsește totuși o explicație pentru aceste urmări așa de rele ale doctrinei comuniste, în caracterul *semi-oriental* al Rușilor afirmând că nu noul regim era răspunzător de efectele deplorabile pe cari le-a produs, ci oamenii pe mâna cărora încăpuse.

Autorul le dă în parte dreptate, susținând din nou că îmbunătățirea soartei omenești nu se poate aștepta numai dela schimbarea formelor de viață socială. Este nevoie de o schimbare profundă a naturii omenești, de o reformă interioară, psihologică și etică a fiecărui individ în parte. *De altfel*, adaugă autorul, natura omenească își bate de multe ori cu cruzime joc de reformatorii naivi și grăbiți, cari cred că pot face fericirea popoarelor schimbându-le, la repezeală și pe căi violente, instituțiile.

2 — A doua nouă formă de viață politică economică și socială este **Totalitarismul**, reprezentat prin *Fascismul italian* și *Național-Socialismul german*.

a) Fascismul italian.

Cuvântul „totalitarism“ exprimă ceea ce constituie esența doctrinală a formațiilor politice, economice și-și are originea într-o declarație faimoasă a lui Mussolini. Într-un discurs, ținut la Milano, la 28 Octombrie 1925. Ducele a zis: „*Nimic în contra Statului, nimic în afară de Stat, totul în Stat.*“

O asemenea concepție pune Statul mai presus de orice, opunând deopotrivă, atât vechei autocrații cât și democrației mai noi, „*statocrația*“ ca formă optimă și definitivă a vieții popoarelor.

Fascismul s'a născut „*dintr'o nevoie de acțiune și a fost acțiune.*“

Acțiunea de care e vorba a fost lupta contra comunismului, care se pregătea să puie mâna pe putere în Italia, cum o pusese în Rusia, fără ca organele constituite ale Statului italian să fi luat măsurile necesare contra lui. De aceea se și spune că, cucerirea puterii de către fascism se explică mai mult prin carența Statului italian, decât prin puterea mișcării fasciste.

Plecând în 1919 dela „*il fascio primogenito*,“ cu câțiva partizani în jurul său și cu un program ultra-democrat și republican, Mussolini a cucerit puterea în toamna anului 1922. Celor ce-l întrebau care-i este programul, le răspunde brutal: „*Noi vrem să guvernăm Italia.*“

Mussolini vroia puterea pentru putere. Ce avea să facă cu ea, nu era indispensabil s'o spuie mai dinainte, iar pentru cucerirea puterii lua calea indicată de Sorel, care arăta cât de neputincioase sunt opintirile ideologice și cât de eficace este „*acțiunea directă*“ adecă întrebuintarea forței.

Din Ianuarie 1925 Mussolini s'a declarat dictator pe față. Iar caracterizarea dictaturei sale fasciste nu este ușor de făcut din cauză că instituțiile regimului fascist sunt într-o continuă prefacere (revoluție permanentă). Isvorând dintr'un empirism politic atât de pronunțat, completat cu un oportunism de partid atât de vizibil, instituțiile de cari este vorba nu pot fi decât schimbătoare.

Conducătorul mișcării fasciste nu se încrede în principii. Ba chiar se ferește de ele. „*El socotește că teritoriile turbură libertatea spiritului și împiedică pe acea a conduitei.*“

Doctrina fascistă se poate rezuma întreagă în concepția supremației Statului. Acest „primat” determină, până în cele mai mici amănunte, structura vieții publice și, în bună parte, și pe a celei private, sub toate aspectele ce le poate lua.

Făcând din Stat o ființă reală, concretă, vie, autonomă, concepută ca o entitate etică, politică și economică, scop social și ideal al membrilor săi, doctrina fascistă expulzează individul de pe scena dreptului public și, în acelaș timp, desființează noțiunea drepturilor individuale din raporturile între Stat și indivizi.

Pentru doctrina fascistă, distanța dela personalitatea augustă și permanentă a Statului la ființa mărunță și trecătoare a individului este foarte mare. Marcel Prélot o caracterizează în chipul următor:

„Individul stă în întregime sub stăpânirea puterii publice și anume în așa măsură, încât legislația italiană nu-i mai recunoaște nici măcar facultatea de-a părăsi, în libertate, colectivitatea națională, spre a se încorpora unei alteia. *Fascismul a creat delictul de expatriere abuzivă*. Statul însă poate să se despartă de aceia dintre membrii săi, pe cari îi crede indezirabili, pronunțând cu titlu de pedeapsă, pierderea naționalității.

Iar mai departe zice: „Domeniile Statului nu-l mai constituie, în sistemul fascist, numai viața-publică; el înglobează toate manifestările activității sociale, fără deosebire: viața de familie, îndeletnicirile profesionale, ocupațiile intelectuale, chiar când rămân strict individuale, preocupările religioase, etc.

Indiscreția Statului fascist e complectă. El pătrunde înăuntrul familiilor în mijlocul întreprinderilor, în tainele conștiințelor. El judecă până și intențiile și abținerile. Calificativul »privat« a pierdut pentru el orice înțeles.

Concepției suveranității naționale, doctrina fascistă îi opune concepția suveranității Statului, — deoarece după cum zice Mussolini însuși: „Nu este națiunea care creiază Statul, ci dimpotrivă națiunea este creiată de Stat, care dă poporului, conștient de propria lui unitate morală, o voință și prin urmare o existență efectivă.”

Dar dacă națiunea nu este o existență autonomă și n'are personalitate proprie, atunci ea nu poate îndeplini nici un act juridic. În primul rând, nu poate îndeplini actul fundamental, actul capital în regimul democratic, al alegerii corpurilor legiuitoare, destinate să impună Statului normele întregii lui activități.

În regimul „totalitar” prin urmare corpul electoral și parlamentul nu mai au nici un sens și ar trebui să dispară cu totul. Fascismul n'a mers totuși așa de departe. El s'a mărginit, deocamdată să modifice regimul electoral și compunerea parlamentului așa, încât să repună Statul în drepturile lui, fără să reducă, prea brusc, Națiunea la o sclavie politică prea aparentă.

Reforma „reprezentării politice” dela 17 Mai 1928 alcătuită de Alfredo Rocca a instituit un sistem complicat cu trei etape diferite. Mai întâiu *propunerea* candidaților de către corporațiile profesionale, apoi *desemnarea* lor pe o listă definitivă și unică de către „Marele Consiliu Fascist”, pentru ca la sfârșit să urmeze *aprobarea* corpului electoral.

Marele Consiliu Fascist este, conform legii din 9 Decembrie 1928, *organul suprem al regimului* și adevăratul guvern al Statului italian, organul de voință al Statului.

Ordinelor lui, adevărate deciziuni de principiu, li se dă prin mijlocirea organelor Statului — rege, consiliu de miniştri, parlament, — vestmântul juridic corespunzător, ceea ce înseamnă că „statocraţia” italiană a devenit o *oligarhie*. (Marele Consiliu Fascist este compus numai din 25 persoane), în care însă „Ducele hotăreşte totul, deci nici măcar oligarhie ci »*monocraţie*«.

Statul fascist, care se ocupă de tot, care dirijează tot, care controlează tot, nu s'a născut însă dintr'un plan, ci dintr'o necesitate. Distrugerea tuturor iniţiativelor libere, enorma concentrare, regimul corporatist, controlul tuturor activităţilor, la care Mussolini nu se gândise înainte de venirea lui la putere, când din potrivă detesta Statul sub toate formele şi în toate întrupările lui, *au fost consecinţa inevitabilă a dictaturii partidului, care accepta la rândul său dictatura şefului.*

Regimul fascist s'a dovedit până acum util ţării, care l-a adoptat. Sunt însă temeri pentru viitor, din cauza *politicei imperialiste a fascismului*. Forţei aplicate în relaţiile internaţionale i se poate opune o forţă superioară, care să anihileze toate rezultatele fericite, la care a putut duce acţiunea fascismului. Fascismul vrea să facă din Mediterană un lac italian »*aliându-se cu cei cari trăiesc în Mediterană şi alungând paraziţii ei*«, el vrea să inaugureze „această operă aspră, de lungă răbdare şi de linii ciclopice, această perioadă grandioasă a istoriei italiene”.

Acesta este un plan mareţ, fără îndoială, dar poate provoca complicaţii de proporţii mondiale.

Obiecţia de căpetenie ce se ridică însă împotriva fascismului, este că aserveşte pe individ colectivităţii, iar colectivitatea o supune voinţei unice, voinţei dictatoriale a şefului de guvern, care nu este nici ales de naţiune, ca în regimurile democratice, nici nu se bucură de drepturi ereditare, de origine divină, ca în monarhiile absolute de altă dată. Şi dictatura aceasta a unui om, care poate să fie bun, dar poate să fie şi rău, nu este numai politică ci şi economică şi socială.

Vor suporta oamenii un asemenea re.im?

Experienţele istorice ne arată că popoarele au suportat, în momentele critice ale vieţii lor, dictaturile, cu toate consecinţele pe care le atrăgeau după ele, dar numai vremelnic şi dacă le erau de folos. Cu un asemenea caracter de expedient provizoriu şi condiţional poate că a fost acceptat şi fascismul.

Ce va face poporul italian, nu putem şti. Dacă însă totalitarismul ar continua să se desvolte potrivit cu concepţiile lui teoretice, el ar duce la un nou ev-mediu, mai rău decât cel vechiu, de care omenirea s'a scuturat de mult.

2. Cea de-a doua formă a totalitarismului este

Naţional socialismul german.

Ca şi fascismul italian, naţional-socialismul german a fost o *reacţiune*. El s'a ridicat mai întâiu împotriva tratatelor de pace, cari creaseră Germaniei o situaţiune umilitoare. Iar după ce a reuşit să calce în picioare unele din clausele lor şi anume pe acele, cari ţineau Germania într'o poziţie de inferioritate, naţional socialismul a înălţat steagul liberei expansiuni a poporului german, potrivit cu drepturile lui de reprezentant privilegiat, ca puritate, al rasei ariene, unica rasă creatoare de culturi superioare.

Şi naţional-socialismul s'a orientat în spre dictatură, deşi, din isto-

ricul mișcării lui, făcut de autor, nu a rezultat deloc *necesitatea obiectivă* a unei asemenea orientări. Ceea ce a ieșit însă destul de deslușit la iveală din toate întâmplările mai importante din viața acestei mișcări, a fost *ten-dința subiectivă* a lui Hitler de a-și impune voința, de a-și pune în evidență personalitatea și de a domina pe cei cu cari lucra.

Profitând de tulburările produse de agitațiile propriului partid și de incendierea Reichstagului, cancelarul Hitler a solicitat președintelui Republicii să semneze un decret-lege »*pentru apărarea poporului și a Statului*«. Acest decret-lege din 1 Martie 1933 a rămas până astăzi temelia dictaturii național-socialiste.

El a suspendat, fără termen, drepturile fundamentale ale cetățenilor, acordate prin Constituția atunci în vigoare, așa că rămânea la discreția guvernului restrângerea sau suprimarea tuturor libertăților: libertatea individuală, libera exprimare a cugetării, dreptul de asociație și de întrunire, libertatea comunicațiilor, perchezițiile domiciliare, sechestrările de bunuri și de persoane etc. Iar aplicarea acestor măsuri nu se mai făcea — ca în cazurile de asediu — de către armată, care păstrează în asemenea cazuri excepționale oarecare obiectivitate politică, ci de către poliție.

Iar pentru ca aceste măsuri să fie complete, guvernul a promulgat la 16 Iulie 1933 o lege specială, care interzicea formarea altor partide politice și al cărei prim articol glăsuia: »*Nu există în Germania decât un singur partid politic: partidul național-socialist muncitoresc german*«.

La 3 August 1934, a doua zi după moartea mareșalului Hindenburg, guvernul a promulgat o lege, prin care președinția Republicii se contopea cu cancelariatul ei, toate puterile concentrându-se astfel în persoana lui Hitler. Plebiscitul din 19 August al aceluiaș an a ratificat această măsură, Hitler devenind astfel de drept *dictatorul Germaniei*.

În calitatea sa de cancelar, Hitler nu putea fi revocat decât de Președintele Reichului care era tot el. Pe această cale Hitler a devenit dictator pe viață. Să trecem acum la ideologia mișcării.

În ce privește politica externă a Statului rasist trebuie să asigure rasei, pe care o grupează în hotarele sale, mijloacele de existență pe această planetă, stabilind un raport sănătos, viabil și conform cu legile naturale, între numărul și creșterea populației, de o parte, și întinderea și valoarea teritoriului pe de altă parte.

Acest teritoriu trebuie să-i asigure poporului ce-l locuște nu numai mijloacele de subsistență ci și siguranța lui politică.

Teritoriul actual al Germaniei este insuficient atât pentru hrana cât și pentru apărarea poporului german. Deaceia politica externă a Germaniei trebuie orientată, neapărat, în spre expansiune teritorială și anume numai în Europa.

Orice altă politică, cum ar fi aceea a limitării voluntare a nașterilor, trebuie părăsită. În felul acesta s'ar înlesni înmulțirea raselor inferioare în detrimentul reprezentantului celui mai curat al Arienilor, care este poporul german. Acesta nu poate decât să urmeze căile naturii. Să se înmulțească în voie și să se așeze fără nici un scrupul, pe noile teritorii pe care și le va procura prin *răsboaie legitimate de dreptul său la existență*. Căci hotarele Statelor le fac oamenii și tot ei le schimbă. Nici o putere superioară n'a promis vre-unui alt popor mai mult teritoriu decât poporului german.

Dreptul la pământ și la teritorii devine o datorie, atunci când un popor mare pare condamnat la ruină din cauza lipsei de întindere. Și mai ales atunci, când nu este vorba de un popor negru oarecare ci de Germania, *mama întregii vieți, mama întregii civilizații.*

Potrivit cu asemenea necesități de politică externă trebuia modelată și viața internă a națiunii germane, trebuia organizat Statul.

Statul german trebuia să fie în primul rând un stat puternic, iar condiția de căpetenie a țării unui Stat este ca oamenii, cari îl compun, să aibă pe cât posibil, una și aceeași concepție de lume, sau cum se exprimă germanii, una și aceeași: „Weltanschauung” — de care să fie călăuziți și însuflețiți.

Iar dacă țaria unui Stat atârână de ceea ce gândesc oamenii cari îl locuiesc, atunci nu mai încapе îndoială că nu poate fi vorba de o supremație a Statului ca personalitate juridică, ci numai de supremație a poporului (Volksgemeinschaft) ca personalitate etnică. Prin aceasta se deosebește național-socialismul de doctrina fascistă, care a adoptat primatul Statului.

Statul, în concepția național-socialistă, nu este decât un mijloc de a ajunge la scop. Scopul lui este să păstreze și să înlănească dezvoltarea unei comunități de ființe, care la fizic și la moral, sunt de aceeași specie. El trebuie să păstreze, în primul rând, caracterele esențiale ale rasei, ca o condiție a liberei dezvoltări a tuturor facultăților ei latente.

Dar dacă Statul este un simplu instrument, trebuie să existe cineva care să-l întrebuințeze, punându-l în valoare.

Răspunsul pare a fi foarte simplu. De Stat nu poate să dispună atunci decât poporul. Și totuși, național-socialismul nu se impacă cu această idee, fiindcă l'ar întoarce la democrația, de care vrea să scape.

Poporul, zice național socialismul, încă nu-și cunoaște interesele. De Stat nu trebuie să dispună poporul, ca în regimul democratic, ci un conducător suprem, dinaintea căruia trebuie să se plece toți, fără să murmure.

Și de altfel poporul înclină spre pacifism și unitarism iar Hitler zice că: „de fapt idelle umanitare și pacifiste pot să fie excelente, din acel moment însă, când poporul superior va fi cucerit și stăpânit lumea pe o destul de mare întindere, pentruca să fie singurul stăpân pe acest pământ, Deci mai întâiu luptă și apoi, poate, pace...” Iar mai departe „Cel care dorește sincer triumful ideii pacifiste pe pământ, ar trebui să facă totul pentru ca lumea să fie cucerită de germani, căci altfel, s'ar putea ca ultimul pacifist să moară cu ultimul german”.

Dar poporul nu se hotărăște ușor să facă războiul, de aceia poporul nu trebuie să dispună de Stat. De Stat trebuie să dispună un conducător ajutat de colaboratori cari nu pot fi luați la întâmplare, Acești colaboratori trebuie să formeze un corp organizat, cu o durată permanentă, și împărțind cu țarie aceeași concepție de viață (Weltanschauung) ca și conducătorul. Este partidul chemat deci să îndeplinească o funcțiune esențială în Stat, de educator al marilor mase în sensul ideilor conducătorului. Aceste idei, aeeastă nouă concepție de viață, reprezentată prin național-socialism este pusă si sub scutul noului drept penal german.

Singura concepție despre lume, admisă deci astăzi în Germania este concepția național socialistă. Din acest punct de vedere se poate califica Reich-ul drept stat totalitar. Statul nu este însă de fapt totalitar decât în

aparență sau indirect; *totalitarismul lui nu este decât un reflex al așa numitei Weltanschauung*. Goebels o spune categoric: „Național-socialismul nu vrea un stat totalitar. El vrea totalitatea ideii. Aceasta înseamnă pătrunderea în toate domeniile a concepției, pentru care am luptat.”.

Iar acest conformism universal nu poate duce, în chip firesc, adăogă autorul, decât la o uniformizare completă a manifestărilor individuale și colective ale poporului german, în toate privințele.

„Este însă oare această uniformizare a vieții, la care tinde regimul național-socialist, conformă cu natura omenească? Și în cazul, când n'ar mai fi, mai po'ă fi considerat acest regim ca fiind altceva decât un accident — poate util momentan, dar neputându-se prelungi prea mult — în viitorul omenirii? Poate fi el adecă considerat așa cum pretinde, ca reprezentând structura definitivă pe care trebuie s'o ia, de acum înainte, poporul german mai întâiu și apoi, prin el, dată fiind „misiunea lui civilizatorie“ omenirea întreagă?”.

La această întrebare precum și la altele ridicate de celelalte regimuri totalitare, autorul va răspunde în volumul al doilea al acestei lucrări.

(Șt. Ieșanu)

VOLUMUL DE POEME ORE, al poetului basarabean *N. P. Costenco* a apărut în format mare, 12", în 128 pg.

Cuprinsul volumului îl formează patru cicluri de versuri, fiecare ciclu având o idee centrală. Poetul, în ciclul *Ore* are pretenția de a-și fi creat o viziune a lumii propriie, tratând diferite subiecte după momentele de inspirație într'un cadru de fastuasă măreție. Notele mistice, de o stășiitoare umanitate uneori în prezența implacabilului — formează, oarecum, atmosfera generală a ciclului.

În ciclul *Chormion*, poetul cântă iubirea

Pământ natal, așa e denumit un ciclu a cărui inspirație se trage din sentimentele insulate de iubitul pământ al Basarabiei.

Stihuri, ciclu de po me diverse.

(a. c.)

Reviste

VIATA BASARABIEI — anul VIII Nr. 1 — Ian. 1939. Chişineu.

În bilanşul cu care îşi începe activitatea pe noul an, însumează în primul articol realizările de până acum privitoare la promovarea etnicului basarabean — şi schiţează programul pentru viitorul apropiat anunşând o editură românească basarabeană menită să difuzeze documentar trecutul basarabean, altfel decum poate să facă aceasta o revistă care „oricât de groasă ar fi nu poate da decât fragmente din opera scriitorilor”. — Pe de-o parte „V. B.”, va căuta să publice pe scriitorii basarabeni contemporani cari, cu literatura lor încă necunoscută de editurile mari bucureştene, aduc folos real provinciei noastre integrând-o în sufletul României Mari cu trăsăturile noastre particulare...”; pe de altă parte „editura va încerca să desgroape pe acei scriitori basarabeni cari n-au avut norocul de a fi publicaţi la vremea lor”.

Cetitorii cari, citind aceste rânduri semnate de directorul revistei din Chişineu, dl P. Halippa, se vor lăsa convinşi de însemnătatea ce o poate prezenta o revistă provincială cu caracter cultural regional, pentru difuzarea spiritualităţii de azi şi din trecut a colşului de ţară în care apare, — sunt rugaşi să răsfoiască anul I din colecşia „Hotarul”-ui şi vor găsi în numerele 5 şi 12 (1933...) expuse aceleaşi idei programatice. Au trecut de-atunci şase ani! Hotarul continuă să apară şi, — independent de tentaşile ce i-au stat în cale şi de obstacolele ce i-au fost puse deacurmezişul, — se găseşte pe acelaş drum jalonat încă din 1933...

Ne bucură cu deosebire faptul că acelaş ideal şi aceleaşi metode de acşione ne apropie sufleteşte de fruntariile răsăritene,

REVISTA INSTITUTULUI SOCIAL Banat-Crişana - VII - 25 - Trim. Ian.-Martie

1939. Timişoara. Un număr masiv de 150 pg. cu un material bogat şi foarte interesant în fruntea căruia stă expunerea dlui prof. D. Gusti despre „Legea Serviciului Social”. Nimeni nu era mai în măsură ca dl Gusti să explice crezul şi metodele de lucru ale Serviciului Social. Larga răspândire pe care directorul revistei a dat-o acestui număr printre intelectuali şi-n deosebi printre reprezentanşii şcolii, marchează pozitiv începutul activităşii Serviciului Social în concordanşă cu ideile exprimate în expunerea dlui prof. Gusti. Dintre celelalte studii reşinem cu plăcere pe cele semnate de arădanul Salvator A. Brădeanu, referent în Consiliul Legislativ care vorbeşte despre „Extinderea legiurii române în Bucovina” şi studiul de migăloasă, documentată şi sistematică expunere despre „Aspectele depopulării Banatului sub prizma cercetărilor monografice ale Institutului Social Banat-Crişana” al altui arădan, dl Dr. Emil Botiş, secretar general al Institutului Regional de Cercetări Sociale din Ţinutul Timiş. Bucurie şi surpriză în acelaş timp ne-a făcut articolul-studiu semnat de R. Ladea şi intitulat cu modestie „Schişa unei conferinşe despre

arta plastică". Pe Romulus Ladea îl știam sculptor. Ne-am înșelat. Este un om cult, cu idei îndrăznețe și cu talent la scris „Șchița..” dsale, o adevărată lecție de estetică plastică și literară, constituie un pilduitor îndemn la muncă și studiu pentru toți acei care cred că, înzestrați cu talent, și pot îngădui toate ineptiile. Șase foto-copii, după ultiemele creațiuni in gips ale sculptorului, exemplifică plastica artistului.

CUGET CLAR (Noul Semănător) care a ajuns înfârșit și la chioșcurile din Arad, este una dintre foarte puținele reviste actuale de luptă și îndumare — în sensul exprimat chiar în titlul și subtitlul ei. Direcția dlui N. Jorga se vedește atât din alcătuirea cuprinsului cât și din articolele dsale cum este spre exemplu corosivul „Un indesezirabil care trebuie înlăturat” din Nr. 35, Martie 1939. „Indesezirabilul” este V. Alecsandri, „un strigoii răfăcit” pe scena Naționalului din București cu „Fântâna Blanduziei” o piesă în care „nu se spune nici o necuviință” de pe vremea când gustul publicului nu era format.. Trebuie dat afară pentru a face loc d-lor Sângeorgiu, Sorbul, Mușetescu și Sică (Alexandrescu, prietenu nostru, „prezentator” de superlative).

În acelaș număr, noul nostru colaborator dl Emil Hanganu, publică poezia „Visul”, pe care ne permitem a o reproduce aici în întregime, atât pentru calitățile ei stilistice și puritatea simțirii omului, cât și pentru a exemplifica, odată mai mult, direcția literară a revistei.

VISUL

*De-ar fi viața vis frumos de sară,
Când, împletind gândurile 'n cunună,
Uitat te 'naltă în jumul din țigară
Și hoinărești prin stele sau prin lună;*

*De-ar fi viața cum am vrea să fie,
Cum fiecare o avem în minte,
Și de-am trăi cu toți o veșnicie,
De-am fi nemuritori, icoane sfinte;*

*De-ar fi viața o realizare
A gândurilor toate, paradisul
Dorit, închipuit de fiecare, —
Atunci... cum ar putea să fie visul?*

Emil Hanganu

FEMEIA SATELOR an. V — 1,2 — Ian.-Febr. 1939. Revistă condusă de dna Maria Pârvulescu. Material ales, articole frumoase, îndemnuri bune, sfaturi practice (Folosul păsărilor, burteni de leac, despre molii, etc.) bucătărie, cuvinte înțelepte pentru fete tinere, soții și mame — și chiar literatură! Dar ceea ce este într'adevăr uimitor și demn de toată lauda pentru directoarea acestei excelente reviste „de cultură și educație gospodărească” este condițiunea tehnică în care apare în tipografia lui Ungar din comuna rurală Ineu (jud. Arad). Abonamentul 60 lei pe an. Numărul 8 pagini format mare. Cine o citește? Cu ce bani se tipărește? De unde ai coborât în Ineu Aradului, dnă directoare?

EPIGRAMA — I - 3 — Februarie 1939. Apare în București ca „buletin lunar al epigramei românești.” Colaborează inedit sau cu reproduceri din operele apărute toți epigramiștii români. Unii chiar postum. Alții prematur. Cățiva clandestin. În fiecare număr concurs cu versuri date, cu premii în bani și cu zeci de răspunsuri publicabile. Dueluri epigramatice.

Interesant. Și original.

În „GÂND ROMÂNESC — VI, 5-12 — Maiu-Decembrie 1938 ce ni-a sosit abia zilele acestea, semnează Victor Ion Popa o evocare plină de parfum și culoare „Vlaicu și Caragiale la Cluj” — iar în PREOCUPĂRI LITERARE — IV, 3 — Martie 1939 dl profesor Petre V. Hanes ne vorbește într'un documentat studiu de istorie literară despre „Barbu Delavrancea și I. L. Caragiale, prieteni.”

(a. c.)

„PITAGORA.” **O nouă revistă arădană.** an. IV — 5 — 6, III. 1939.

În spiritualitatea științifică a tineretului orașului nostru se simțea nevoia unei reviste științifice. Acest gol îl umple apariția „revistei de matematici „PITAGORA,” pentru uzul școlaelor secundare.

Revista publică: articole, note matematice, probleme rezolvate și probleme propuse, de matematici elementare. Apare lunar cu excepția lunilor Iulie, August și Septembrie.

Apărută până în An. IV. No. 4. I. 1939 la Craiova, cu începere din luna Martie a. c., *Pitagora* își continuă apariția la Arad sub conducerea unui comitet de profesori din toate colțurile țării, din care fac parte dnii C. Coșniță, C. Ionescu-Bujor, Lt. C. D. Ionescu-Țiu, N. N. Mihăileanu, E. Vișa și alții, cari sunt o garanție indiscutabilă că revista va apare la Arad cu o regularitate adevărată matematică și cu subiecte tot atât de interesante ca și în timpul apariției la Craiova.

Delegat cu conducerea tipăririi revistei „Pitagora” este excelentul profesor de matematici dela liceul „Moise Nicoară,” dl **N. N. Mihăileanu.**

Elevii din localitate cari rezolvau la diferitele reviste matematice din țară, vor simți desigur ca o datorie să colaboreze în primul rând la revista orașului nostru, mai ales că „Pitagora,” este poate singura revistă de matematici din țară, care **primește și colaborarea elevilor** de curs secundar.

„SATUL.” An. IX. No. 100 (III. 1939). De nouă ani, acest sfetnic al gospodarului, sosește la fiecare început de lună, aducând tot felul de sfaturi practice, pentru o mai bună gospodărie a satelor. Apoi povești și poezii, articole religioase, folklor, forestiere, agricultură, istorie, literatură, medicină umană, veterinară, școlare, anecdote, jocuri, răspunsuri, știri de pretutindeni, etc. etc.

După cum se vede, nu lipsește nimic din ceea ce ar interesa viața satelor. Revista „Satul” este continuatoarea școlii în sat. Deaceea nu trebuie să lipsească din casa nici unui sătean.

Cu prilejul numărului sărbătoresc — 100 — apărut pe Martie a. c. în 64 pagini, Satul ne prezintă colaborări dintre cele mai alese în fruntea cărora stau + Inaltul Patriarh Miron Cristea, dnii profesori N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, I. Simionescu, D. Gusti, Stelian Popescu, etc.

(a. i.)

Am primit la redacție:

Cărți:

- SIR JOHN LUBBOCK** — *Fericirea de a trăi*, trad. Al. Lascarov-Moldovanu
Ed. „Cugetarea” 212 pp. Lei 35.
N. F. COSTENCO — *Ore* — poeme 124 pp. Lei 75.
AUREL COSMA — *Din trecutul Românilor timișoreni* — 30 pp. Timișoara.
— Vasile Georgevici —

din *Biblioteca populară „Astra”* — Sibiu:

- Nr. 242 *I. Agârbiceanu* — Cărturarii români
• 243 *George Racofi* — Din durerile Karamureșului — piesă în 3 acte —
• 245 *Sabin Truția* — Cămin pustit . . . 3
• 246 *Sabin Truția* — Fire de naibă — povestiri
• 247 *Breazu-Chinezul* — Poezii patriotice — culegere
• 248 . . . — Din viața sfinților
• 249 *Ion Creangă* — Basme
• 250 *I. Pop-Reieganu* — Povestiri
• 251 - 253 *V. Moldovan* — *S. Jurca* — Despre cărțile funduare și întabulări

Reviste:

<i>Transilvania</i>	— An. 69	— 5-6	— Sept.-Dec.	1938	— Sibiu
<i>România Aeriană</i>	— „ XIII	— 1-2	— Februarie	1939	— București
<i>Pagini literare</i>	— „ VI	— 1-2	— Ian.-Februarie	1939	— Turda
<i>Luceafărul</i>	— „ V	— 1-2	— Ian.-Februarie	1939	— Timișoara
<i>Ramuri</i>	— „ 34	— 1-2	— Ian.-Februarie	1939	— Craiova
<i>Preocupări literare</i>	— „ IV	— 3	— Martie	1939	— București
<i>Viața Basarabiei</i>	— „ VIII	— 1-2-3	— Febr.-Martie	1939	— Chișineu
<i>Biserica și Școala</i>	— „ 63	— 13-14	— Martie	1939	— Arad
<i>Condeiu</i>	— „ 1	— 3	— Ianuarie		— Craiova
<i>Gând Românesc</i>	— „ VI	— 5-12	— Maiu-Deceembrie	1838	— Cluj
<i>Orizonturi</i>	— „ 1	— 11-12	— Decembrie-Ianuarie		— Galați
<i>Satul</i>	— „ IX	— 100	— Martie		— București
<i>Revista Institutului Social Banat-Crișana</i>	• VII	— 25	— Ianuarie-Martie		— Timișoara

Ziare:

<i>Voința Banatului</i>	— XIX	— 9	—	Timișoara
<i>Botoșanii</i>	— I	— 2-3-4-5		Botoșani
<i>Observatorul</i>	— VI	— 60-61-62		Dorohoi
<i>Vestul</i>	— X	— cotidian		Timișoara
<i>Ecoul</i>	— XV	— cotidian		Timișoara
<i>Pământul</i>	— VIII	— 199		Călărași
<i>Drapelul nostru</i>	— V	— 63-64		București
<i>Semănătorul</i>	— VII	— 7-9		Bazargic
<i>Femeia satelor</i>	— V	— 1-2		Ineu—Arad
<i>Zărandul</i>	— VII	— 4		Brad

Biblioteca Ateneului Popular-Arad

Au apărut:

- Nr. 1. *ED. I. GĂVĂNESCU: Ioan Popovici-Desseanu, viața și activitatea sa.* — Arad 1932. Lei 25.
- Nr. 2. *ISAIA TOLAN: Noul dicționar ortografic al limbii române.* — Arad 1932. Lei 40.
- Nr. 3. *Dr. GH. CIUHANDU: Dr. Giorgiu Popa, un om de școală și cultură.* — Arad 1934. Lei 100.
- Nr. 4. *Dr. GH. CIUHANDU: Schițe din trecutul Românilor arădani, (veac XVIII).* — Arad 1934. Lei 60.
- Nr. 5. *ED. I. GĂVĂNESCU: Ioan Monorai, un istoric ardelean necunoscut.* — Arad 1938. Lei 60.
- Nr. 6. *GH. MOȚIU: Stropi din cascada vieții...* — Edit. și tipografia »Concordia« Arad Lei 40.

GH. MOȚIU:

Stropi din cascada vieții... Lei 40.

Lei 15.—

CONCORDIA
Inst. de arte grafice
Arad, Str. Goldiș 6